

IZ STRANIH ARMIJA

Ratne mornarice SAD i V. Britanije

SAD

Iako su Sjedinjene Američke Države posle II svetskog rata znatno smanjile tonažu svoje ratne mornarice, bilo brisanjem pojedinih brodova sa flotne liste zbog zastarelosti bilo ustupanjem nekih od njih drugim zemljama, američka ratna mornarica (RM) je još uvek veoma jaka. Mada SAD troše godišnje na RM ogromna novčana sredstva, u proseku 11 milijardi dolara, ona je usled brzog razvoja tehnike ipak zastarela. Gotovo 75% brodova celokupne flote potiče iz II svetskog rata. Mnogi od njih su prepravljani i modernizovani i time im je vek trajanja produžen do maksimuma. Da bi sačuvala svoje mesto u pogledu tonaže, američka RM mora godišnje da izgrađuje prosečno preko 100 000 t novih ratnih brodova (1952 — 68 690 t, 1953 — 76 810 t, 1954 — 73 050 t, 1955 — 92 770 t, 1956 — 128 080 t, 1957 — 149 440 t, 1958 — 157 150 t, 1959 — 130 500 t, 1960 — 40 990 t, 1961 — 145 440 t, 1962 — 161 750 t).

Kenedijeva administracija ulaže velike napore na jačanje RM (flote i mornaričke pešadije). Dok je budžet RM za 1959. godinu iznosio 11 milijardi dolara, za 1962. godinu on je povećan na 14,5 milijardi, odnosno veći je od budžeta za 1961. godinu za 2,3 milijarde i predviđen, uglavnom, za izgradnju

novih nuklearnih podmornica sa projektilima *Polaris* i povećanje efektivna mornaričke pešadije. Budžet RM za 1962. godinu iznosi 31% celokupnog budžeta za narodnu odbranu. Ovako veliki iznos treba da omogućí držanje flotnih efektivna od 657 000 ljudi, odnosno 190 000 u mornaričkoj pešadiji, kao i pozivanje na vežbu nekoliko desetina hiljada njihovih pripadnika; zatim držanje u opremi oko 900 brodova, od kojih 430 namenjenih za borbu, kao i oko 6 700 aviona; dalje izgradnju 36 novih i prepravku 22 postojeća broda; nabavku 644 novih aviona različitog tipa. Predviđena je izgradnja sledećih novih brodova: 10 podmornica nosača projektila *Polaris*, tipa *La Fayette*, 3 jurišne podmornice, 1 fregate na nuklearni pogon naoružane projektilima, 6 fregata na klasičan pogon naoružanih projektilima, 3 eskortna razarača naoružana projektilima a 3 klasičnim naoružanjem, 1 jurišnog nosača helikoptera, 3 jurišna desantna dok-broda, 1 broda-baze za podmornice naoružane projektilima *Polaris*, 1 hidrografskog broda, 2 broda za okeanografska istraživanja, 1 transportnog broda za prevoz borbenih potreba i 1 eksperimentalnog broda-hidrokrilca. Predviđena je prepravka, odnosno modernizacija 14 razarača, 6 klasičnih podmornica, 1 broda za osmatranje putanja vođenih projektila i 1 relejnog broda u sistemu veza.

Sastav flote. Aktivni deo flote (postoji i rezervna flota sastavljena od brodova stavljenih u stanje rezerve i raspreme) obuhvata 3 826 000 tona, od čega na brodove namenjene za borbu otpada 2 226 000 t, na brodove za logističku podršku 650 000 t, a na brodove za amfibijsko ratovanje 950 000 t, odnosno ukupno oko 900 brodova od kojih 430 namenjenih za borbu. Ovi brodovi raspodeljeni su po eventualnim ratištima: Atlantik (245 brodova sa 1 197 000 t) i Pacifik (185 brodova sa 1 029 000 t); na Atlantiku američka RM za sada ima 13 nosača aviona, 6 krstarica, 141 fregatu i razarač, 85 podmornica — od kojih 9 na nuklearni pogon, naoružanih projektilima *Polaris*; na Pacifiku: 13 nosača aviona, 7 krstarica, 115 fregata i razarača i 50 podmornica — klasičnih i na nuklearni pogon. Nosači aviona na nuklearni pogon *Enterprise* i krstarica na nuklearni pogon *Long Beach* nisu uključeni u ovaj raspored snaga, jer se sa njima još vrše opitne vožnje. Novi nosači aviona *Kitty Hawk* na Pacifiku i *Constellation* na Atlantiku su uključeni u ovaj raspored. Zbog međunarodne situacije i dok nosač aviona *Enterprise* ne bude stavljen u opremu, američka VI flota (Sredozemna) i VII flota (Pacifička) imaju u svom sastavu po 3 moderna jurišna nosača aviona, a flota nosača aviona za protivpodmorničku borbu pojačana je jednim nosačem iz Atlantske flote.

Osnovnu snagu američke pomorsko-vazduhoplovne moći sačinjavaju udarne flote (*Striking Fleets*) sastavljene od velikih jurišnih nosača aviona sa pokretnom logističkom podrškom. Da bi povećale njihov potencijal i pokretljivost, SAD ulažu velike napore. Te flote raspolažu sa oko 500 aviona osposobljenih za nanošenje atomskog udara. Pored toga, po mišljenju SAD nuklearne podmornice naoružane projektilima *Polaris* predstavljaju u budućnosti snagu sposobnu za atomske udare

po udaljenim delovima — s obzirom da su SAD zaostale u dalekometnim projektilima. Sada američka RM ima opremljenih 6 takvih podmornica (sa ukupno 96 projektila *Polaris*); prema programu novogradnji, 1964. godine treba da raspolaže sa 29, a krajem 1967. godine, tj. 3 godine pre predviđenog roka, sa 45 podmornica (sa ukupno 720 projektila). Američka RM smatra da će od tog broja imati stalno u opremi (bojnoj gotovosti) oko 30 nuklearnih podmornica (sa ukupno 480 projektila).

SAD naročitu brigu posvećuju borbenim sredstvima za protivpodmorničku borbu i u tu svrhu dodeljuju ogromne kredite (u poslednjem budžetu oko 1 800 miliona dolara), kako za održavanje postojećih borbenih sredstava, tako i za studij i razvoj nove opreme i naoružanja, za naučna istraživanja i jačanje podmorničke flote nuklearnim podmornicama — lovcima podmornica.

Organizacija i podela američkih pomorskih snaga. U pogledu organizacije snaga izvršene su u Pacifičkoj floti izvesne bitne promene koje će, kako se tvrdi u američkim pomorskim krugovima, biti provedene i u Atlantskoj. Ta reorganizacija, poznata pod imenom »Flotilla Concept«, zamišljena radi bolje operativne i administrativne koordinacije između krstarica i razarača, trebalo bi da olakša obuku a time, kako se smatra, i da poveća moć Pacifičke flote. Prema toj koncepciji, 1 krstarica i 2 flotile od po 8 razarača, stim što bi svaka flotila bila podeljena na 2 divizionu od po 4 razarača, treba da budu objedinjeni u jednoj jedinici. Jedna flotila bila bi specijalizovana za protivpodmorničku borbu i popunjena modernim brodovima, a druga, popunjena fregatama i razaračima naoružanim projektilima, kao i razaračima opremljenim radarima za vazdušno izviđanje, koristila bi se za zaštitu nosača aviona. Krstarica, koja bi ujedno bila i admiralski brod, treba da pruža

celoj jedinici protivvazdušnu podršku, a pri operacijama protiv kopna i vatre.

Američka VII flota na Pacifiku sastavljena je od oko 150 brodova, privremeno detašovanih iz I (Pacifičke) flote bazirane na zapadnoj obali SAD. Njeno operativno područje obuhvata deo Pacifika i deo Indijskog okeana, a proteže se od Beringovog prolaza do južne Australije. Podeljena je na 6 operativnih eskadra (*Task Force — T. F.*) i 5 operativnih grupa (*Task Group — T. G.*). Jezgro flote predstavlja eskadra *T. F. 77*, nazvana udarna snaga jurišnih nosača aviona, sastavljena od 3 jurišna nosača aviona sa oko 300 aviona, 2 krstarice i 2 flotile fregata i razarača opremljenih radarom za pav osmatranje. Logističku podršku te udarne snage sačinjava eskadra *T. F. 73*, sastavljena od 6 velikih tankera, 3—4 broda za snabdevanje municijom, brodova radionica, brodova za snabdevanje hranom i nekoliko velikih (okeanskih) remorkera. Eskadra *T. F. 72*, sastavljena od 1 diviziona razarača za pav osmatranje i aviona za patrolnu službu baziranih na o. Tajvan, namenjena je isključivo za kontrolu Tajvanskog prolaza. Eskadra *T. F. 75*, dislocirana u zapadnom Pacifiku i sastavljena od 2 krstarice i 2 flotile razarača, namenjena je za brzu podršku eskadre *T. F. 72* i podršku amfibijskih operacija koje bi izvodila eskadra *T. F. 76*, nazvana i amfibijska. Zadatak amfibijske eskadre je prevoženje i iskrčavanje na kopno delova Treće divizije mornaričke pešadije i Prve vazduhoplovne divizije mornaričke pešadije, stacioniranih u Japanu. Ona raspolaže sa 1—2 nosača helikoptera, velikim desantnim brodovima za prevoz ljudi, oružja i materijala, desantnim brodovima za tenkove i desantnim dok-brodovima. Od operativnih grupa najznačajnija je grupa za protivpodmorničku zaštitu flote. Ta grupa ima 1 nosač aviona sa 2 eska-

drile od po 12 aviona tipa *Tracker* i 1 eskadrilom od 14 helikoptera, kao i 2 diviziona razarača specijalno opremljenih za protivpodmorničku borbu. Ostale grupe popunjene su minolovcima i podmornicama za obučavanje posada brodova za protivpodmorničku borbu. Zaštitu iz vazduha — pomoću radara za velike daljine — pružaju VII floti avioni tipa *Super Constellation* bazirani u Japanu.

Organizacija VI flote, dislocirane u Sredozemnom moru, slična je organizaciji VII flote, stim što ona ima manje brodova — oko 50. Pa ipak, njeno jezgro, operativna eskadra *T. F. 60*, nije nimalo slabija od eskadre *T. F. 77* i sastoji se od 3 velika nosača aviona, 2 krstarice i 2 flotile razarača, dok amfibijska eskadra *T. F. 61* ima 1 komandni brod, 1 veliki desantni brod za prevoz ljudi, 1 veliki desantni brod za prevoz materijala, 1—2 desantna broda za tenkove i 1—2 dok-broda tako da može da preveze i iskrca ojačani bataljon mornaričke pešadije. Po potrebi njoj se dodeljuje i operativna grupa za protivpodmorničku borbu, sastava kao i kod VII flote.

Flotni efektivni od 657 000 ljudi predviđeni za kraj budžetske 1962. godine obuhvataju i povećanje brojnog stanja za 29 000 ljudi u odnosu na 1961. godinu. Da bi se postigao taj plafon, trebalo je da RM najpre zadrži u aktivnoj službi 27 000 ljudi, od čega 2 800 oficira kojima se krajem 1961. godine postepeno gasi obaveza. Međutim, američka RM radije se orijentisala na pozivanje rezervnog kadra u službu. Od celokupnog kadra na operativne jedinice otpada 62%, na pomorska područja i pomorske baze 12%, na jedinice koje služe za školovanje i obuku 18%, na kombinovane štabove 2%, na razne druge jedinice i ustanove 6%.

Od ukupnog broja mornaričkih kadrova jedna trećina služi u mornari-

koj avijaciji, a od ukupnog broja oficira RM (70 000) u njoj se nalaze 20 000.

Obučavanju rezervnog kadra posvećuje se posebna pažnja (budžet za 1962. godinu predviđa sumu od 84,6 miliona dolara). Na kraće kurseve biće pozvano 125 000 ljudi. Smatra se da će se tim brojnim stanjem, u slučaju veće krize, moći da zadovolje potrebe RM za prva tri meseca. Rezerva RM broji ukupno oko 600 000 ljudi, od čega 35% oficira. Njenu elitu predstavlja takozvana »odabrana rezerva« koja se poziva u slučaju opasnosti ili mobilizacije; njome se RM najpre poslužila prilikom dosadašnjih raznih kriza. Po pristizanju obučanih regruta, ljudstvo iz njenog sastava obično je vraćeno kućama.

Nosači aviona. Američka RM ima sada u opremi 17 velikih nosača aviona, od kojih 7 tipa *Hancock* deplasmirana 53 000 t, 3 tipa *Midway* depl. 50 000 t, 4 tipa *Forrestal* depl. 60 000 t, 2 tipa *Kitty Hawk* depl. 60 000 t, 1 tipa *Enterprise* depl. 85 000 t i na nuklearni pogon, dok svi ostali raspolažu klasičnim pogonom. Svi imaju uglastu palubu za poletanje aviona (nagib 8-10,5°) i parne katapulte; nosači prva tri tipa naoružani su pav artiljerijom; nosači tipa *Kitty Hawk* imaju 2 rampe (duple) za projektele *Terrier*, dok se na nosaču *Enterprise* odustalo od instaliranja dveju rampi za projektele *Terrier* zbog njegove ogromne cene koštanja (oko 450 miliona dolara). Ovaj treba da ima avijacijsku grupu sastavljenu od 2 eskadrile za presretanje, 4 lake jurišne i 1 tešku bombardersku eskadrilu, odnosno 1 laku jurišnu eskadrilu više od nosača tipa *Forrestal* i *Midway*. Na nosaču *Enterprise* ne upada toliko u oči to što nema uobičajenog dimnjaka već što su skoro potpuno nestali mnogobrojni radari, odnosno što iznad palube ima ogroman paralelopiped (u stvari komandni most) sa ravnim pravouglim površinama koje služe kao radarski reflektori. Iznad mosta izdiže se koničan

vertikalni stub prekriven svetlećom materijom. Izgleda da to treba da budu uređaji za elektronske protivmere. Borbeni operativni centar (*Modular CIC*), kombinovan sa postrojenjima *Naval Tactical Data System* (N.T.D.S.), isproban sa uspehom na nosačima tipa *Hancock*, montiraće se na svim novim nosačima. Taj centar, koji omogućuje da se prema taktičkoj situaciji najbrže preduzimaju odgovarajuće mere, organizovan je na principu »modula«¹, neke vrste tačno razgraničenih funkcionalnih zona kao: elektronske protivmere, vazdušno presretanje, presretanje na morsknoj površini, protivpodmorničko osmatranje i dr. Na sredini centra su moduli, gde se od ostalih modula dobija sinteza svih primljenih informacija, i postrojenja N. T. D. S., u stvari automatski računari koji trenutno daju pogled na taktičku situaciju u vazduhu, na moru, pod morem i omogućuju da se predvidi njen razvoj. Sistem jakih veza spojenih sa ovim postrojenjima računara omogućuje razmenu taktičkih podataka između nosača, brodova i aviona operativne eskadre; brodovi i avioni opremljeni su u tu svrhu automatskim prijemnikom podataka.

Plan novogradnji treba da omogući RM da 1970. godine raspolaže sa 9 nosača tipa *Forrestal* ili tipa (iz programa za 1963. godinu *Enterprise*, 3 nosača tipa *Midway* i 1 tipa *Hancock* koji je upravo završio glavni remont, ili ukupno 14 velikih nosača aviona koliko se smatra da je neophodno za izvršenje predviđenih zadataka.

Iako je američka RM vrlo često izložena jakoj kritici zbog gradnje nosača aviona, ona ipak razmatra gradnju novog tipa nosača (oznaka CVA 67), što pokazuje da će nosač aviona, prema njenoj doktrini, predstavljati i u

¹ Američki naziv za odeljenje operativnog centra na brodu (*Combat Information Center - CIC*) zaduženo za tačno određenu funkcionalnu delatnost, kao npr. osmatranje podmornica podvodnim električnim lokatorom. — Prim. Fr. M.

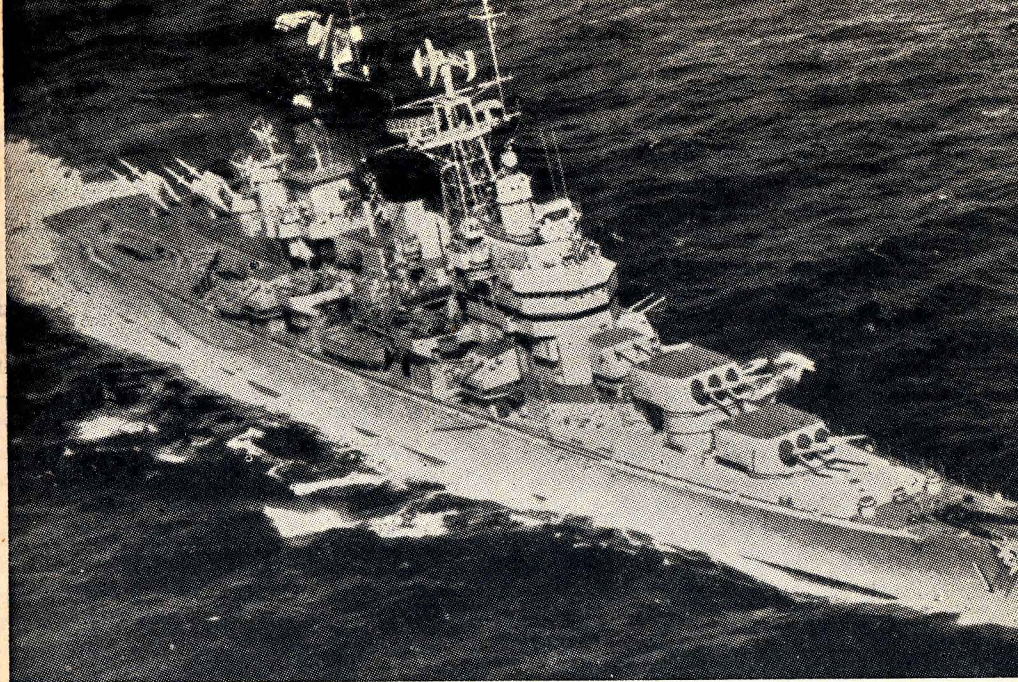
buduće jezgro moći savremene mornarice.

Krstarice. Postojeće krstarice, naoružane projektilima (u svemu 8), u stvari su prepravljene krstarice iz II svetskog rata. Jedna od njih vidi se na slici. Pet ih je naoružano projektilom tipa *Terrier* srednjeg dometa — 31 km, a tri projektilom tipa *Talos* dometa 125 km; sve su sačuvali i deo brodske artiljerije. Neke od njih koriste se i kao komandni brodovi pojedinih većih flota. Na jedinoj krstarici izgrađenoj posle 1949. godine (*Long Beach*), međutim, nema više brodske artiljerije. Njeno pav naoružanje sastoji se od dveju duplih rampi na pramcu za projektil *Terrier* i jedne duple samo na krmu za projektil *Talos*. Trebalo je da ona dobije i 8 projektila *Polaris*, ali je to odloženo da bi se mogla što pre uvrstiti u operativne jedinice. Opremljena je i za borbu protiv podmornica. Završava se i prepravka triju teških krstarica tipa *Baltimore* koje treba da se naoružaju projektilima. I one više neće imati topova, već će dobiti dve duple rampe za projektil *Talos* u osi broda, na pramcu i na krmu, a na svakom boku, u visini komandnog mosta, po jednu rampu za projektil *Tartar* — protiv niskoletućih aviona. Od dalje prepravke starijih krstarica izgleda da se sasvim odustalo zbog visoke cene koštanja i zbog toga što zadatke tih krstarica mogu da preuzmu fregate naoružane projektilima.

Fregate naoružane projektilima. Kao predstavnik prvih 10 takvih fregata, već uvrštenih u jedinice, može se uzeti fregata tipa *Farragut* od 6 150 t deplasmana, brzine 34 čv i velikog radijusa dejstva. Njeno pav naoružanje sastoji se od duple rampe za projektil *Terrier* (na krmenoj platformi) i 2 horizontalna spremišta sa po 20 projektila, automatskog topa 127 mm u kupoli (brzina gađanja 40 metaka u minuti) i dva dvo-

cevna topa 76 mm. Za protivpodmorničku borbu opremljene su fregate ovog tipa sa 6 torpednih cevi (kratki torpedo sa samonavođenjem) i sa *asroc*-om. Neke od ovih fregata biće opremljene i uređajem računara N. T. D. S. Završava se gradnja i 9 fregata od 7 000 t, brzine 36 čv, sa projektilima tipa *Leahy*, koje će umesto topova 127 mm nositi rampu za projektile, kao i fregate od 7 500 t na nuklearni pogon, brzine 34 čv; nekoliko njih od 8 000 t još je u gradnji ili su poručene. Ove će biti naoružane pav projektilima ili protivpodmorničkim oružjem, a nosiće i topove, verovatno kalibra 127 mm, za dejstvo protiv ciljeva na kopnu. Biće opremljene i borbenim operativnim centrom na principu modula i N. T. D. S. Fregate iz programa za 1963. godinu biće još veće i opremljene projektilom *Typhoon*, većeg dometa od projektila *Terrier*.

Razarači i eskortni brodovi. Od 1957. godine američka RM prešla je na gradnju velikih razarača od 4 500 t deplasmana (tip *Ch. F. Adams*) i do početka 1962. godine uvrstila je u flotu 11 od 23 poručena. Osnovni im je zadatak bliska pav zaštita nosača aviona operativnih eskadri protiv niskoletućih aviona. Naoružani su duplom rampom projektila *Tartar* (na krmu) i sa dva jednocevna topa 127 mm, a za protivpodmorničku borbu *asroc*-om i kratkim torpedom za samonavođenje. Za eskortnu službu američka mornarica, izgleda, još nije definitivno odabrala tip eskortnog broda po kome bi prešla na serijsku proizvodnju. Za sada vrši samo opite sa eksperimentalnim brodom (oznaka *AGDE*), koji je neobičnog oblika broskog trupa i ima električni pogon. Međutim, sada se grade i nekoliko eskortnih razarača, naoružanih artiljerijom (3) ili projektilima (3). Postoji težnja da se kao obalski eskortni brod primeni hidrokrilac, pa je predviđena izgradnja njegovog prototipa od 300 t,

brzine 50 čv, a u kasnijoj varijanti možda i brzine 75—80 čv.

Podmornice. Američka RM je definitivno napustila gradnju klasičnih podmornica. Krajem 1962. godine ona treba da ima 30 podmornica na nuklearni pogon, za kraj 1963. je predviđeno 44, 1964. godine 61, a do kraja 1965. godine ukupno 75. podmornica. Najnovije podmornice (oznaka SSBN) naružane su projektilom *Polaris*, dometa 1 200 nautičkih milja i snage 0,3 megatona (tip *George Washington*), dok su projektili podmornica tipa *Ethan Allen* i *La Fayette* dometa 1 500 milja, a snage 0,5 megatona; predviđa se da podmornice tipa *La Fayette* dobiju projektil *Polaris*, dometa 2 500 milja.

Pomoćni brodovi. Oni potiču uglavnom iz II svetskog rata i svaki od njih ima samo jednu namenu: prevoz municije, prevoz goriva, snabdevanje namirnicama itd. Međutim, danas preovlađuje gledište da treba graditi pomoćne brodove velike tonaže koji će moći da zadovolje istovremeno više potreba. Grade se 2 tipa takvog broda (oznake *AFS* i *AOE*). Brod sa ozna-

kom *AFS* imaće 17 000 t i brzinu 20 čv, a biće opremljen tako da može snabdevati ratne brodove na moru suvom i smrznutom hranom i svim vrstama rezervnih delova. Brod sa oznakom *AOE* imaće 50 000 t i brzinu 26 čv, a moći će da neposredno snabdeva velike nosače aviona (naime, obični brodovi za snabdevanje uključeni su u poseban sastav, nazvan *Support Force*, koji plovi odvojeno od operativne eskadre). Taj brod prevoziće gorivo za brodove i avione, municiju, projekte, bombe, a u manjim količinama i hranu. Postojeći brod za snabdevanje podmornica na nuklearni pogon temeljito je prepravljen i služiće kao njihova baza, dok se dva slična grade.

Zbog izvesnog zastarevanja brodova, američka RM je prišla velikom programu modernizovanja svoje flote koji bi trebalo da se okonča krajem 1965. godine. Taj program obuhvata uglavnom prepravku 50 razarača tipa *Gearing* i brodova za protivpodmorničku borbu — kojima bi se produžio vek trajanja za 8 godina, zatim 113 razarača drugog tipa, 39 podmornica i 6 no-

sača aviona (takođe za protivpodmorničku borbu) i 51 pomoćnog i desantnog broda.

Mornarička avijacija raspolaže sa oko 7 000 aviona, od kojih na ukrancu (na nosačima aviona) otpada oko 1 800, na avijaciju koja bazira na kopnu oko 3 700, a ostatak od 1 500 aviona pripada mornaričkoj pešadiji. *Ukrancana mornarička avijacija* podeljena je: na 18 vazduhoplovnih grupa za napadne operacije, od kojih 16 na nosačima aviona (7 u Atlantiku, a 9 u Pacifiku) a 2 na kopnu za obuku, i na 11 vazduhoplovnih grupa za protivpodmorničku borbu (7 u Atlantiku, a 4 u Pacifiku). Grupa na većem nosaču aviona sastoji se od: 2 skvadrona² za presretanje (14 aviona), 3 laka jurišna skvadrona (14 aviona), 1 skvadrona teških bombardera (12 aviona), 1 odeljenja aviona za radarsko osmatranje i foto-izviđanje. Grupa za protivpodmorničku borbu od: 2 eskadrile aviona naoružanih i opremljenih za protivpodmorničku borbu, 1 eskadrile helikoptera i nekoliko aviona za osmatranje i vezu. U planu je da ova grupa dobije i eskadrilu aviona za presretanje. *Avijacija bazirana na kopnu* podeljena je na 8 vingova³ i namenjena za protivpodmorničku borbu i daljnje izviđanje.

Avijacija mornaričke pešadije podeljena je na 3 vinga, od kojih svaki ima oko 250 aviona i oko 100 helikoptera. Pošto mornarička avijacija koristi iste tipove presretača i lakih bombardera kao i flota, to se oni mogu, po potrebi, i ukrcati. Helikopteri su predviđeni za prevoz jurišnih trupa i materijala.

Za protivvazdušnu odbranu mornarica raspolaže sledećim projektilima zemlja-vazduh: za daleku PVO (preko

² Borbena jedinica od 25 lovačkih, ili 10—16 bombardera, ili 16 izviđačkih aviona. — Prim. Fr. M.

³ Vazduhoplovna grupa (3 skvadrona) koja ima štab, jedinice za snabdevanje, održavanje, baziranje, kao i sanitetske jedinice. — Prim. Fr. M.

150 km) *Talos*, za srednju (30—40 km) *Terrier*, a za blisku (5—15 km) *Tartar*. Međutim, za PVO ispod 5 km ona i dalje ima artiljeriju, najčešće automatske topove 76 mm. Novi projektil *Typhoon*, koji je još u ispitivanju, koristiće se i protiv površinskih brodova i protiv ciljeva na kopnu.

Od sredstava za protivpodmorničku borbu u američkoj RM postoje: podvodni električni lokatori niske frekvencije, ugrađeni i tegljeni; torpeda sa samonavođenjem (*homing*); sistem *asroc* koji se sastoji od lokatora, računara pravca i postolja za izbacivanje 8 bombi na veliko odstojanje (u stvari to je kratak torpedo sa udarnim upaljačem). Ispituje se još i naročiti sistem koji se sastoji od teledirigovanog helikoptera (sa 2 kratka torpeda) i podvodnog lokatora. U oblasti podvodnog oružja pri kraju su opiti i sa *subroc*-om, oružjem koje se najpre kreće kroz vodu, zatim po balističkoj vazdušnoj putanji, a na kraju podvodnom putanjom ka cilju. Ono treba da ima veliki doimet i nuklearnu glavu.

Mornarička pešadija je specijalizovana za desantne operacije i pripada RM. Njeni se zadaci svode u prvom redu na akcije na kopnu za račun mornarice kao, na primer, zauzimanje ili odbranu isturenih pomorsko-vazduhoplovnih baza, izvođenje operacija na kopnu, ograničenih po dubini, koje su potrebne za izvođenje pomorskih operacija. U sadejstvu s ostalim vidovima ona se bavi usavršavanjem taktike, tehnike i sredstava za amfibijske operacije. Ona ujedno daje ljudstvo za brodsku policiju većih raketnih brodova, kao i za obezbeđenje ustanova na kopnu.

Njene operativne snage podeljene su kao i flotne na 2 jedinice (*FMF — Fleet Marine Force*), jedna na Atlantiku a druga na Pacifiku. Svaka ima kopnene, vazduhoplovne i pozadinske delove. Značajnija od njih, ona na Pa-

cifiku, sastoji se od 2 divizije mornaričke pešadije (oko 18 000 ljudi) i 2 vazduhoplovna vinga (oko 300 aviona i jurišnih helikoptera), dok ona na Atlantiku ima samo 1 diviziju i 1 ving. Pozadinski (logistički) delovi podeljeni su na 8 *phibron*-a, pola pripadaju floti na Pacifiku, a pola floti na Atlantiku. Svaki *phibron* ima: 1 komandni brod, 1—2 velika desantna jurišna broda za ljudstvo, 2 velika desantna jurišna broda za prevoz materijala, desantne brodove za prevoz tenkova, dok-brodove i 1—2 jurišna nosača helikoptera. S obzirom da američka RM za sada nije u stanju da raspoloživim sredstvima brzo prebaci preko mora sve operativne jedinice mornaričke pešadije, to se ulažu veliki naponi za povećanje njene amfibijske flote. Pošto je, osim klasičnog iskrcavanja njenih jurišnih delova, predviđeno i prebacivanje i iskrcavanje helikopterima, program novogradnji usmeren je i u tom pravcu. U flotu je već uvršten novi nosač helikoptera *Iwo Jima*, dva se grade, a treći je predviđen u 1963. godini. Pomenuti nosač može da preveze oko 1 500 vojnika i da ih iskrca pomoću 20 helikoptera. Pristupilo se i prepravci starijih nosača aviona u nosače helikoptera. U centru pažnje je i novi brod (oznaka *LPD*) koji ima 6 jurišnih helikoptera, a prevozi 900 vojnika sa potpunom opremom i naoružanjem i potrebne desantne jurišne čamce. Tri takva broda već se grade (tipa *Raleigh*), ove godine otpočet će izgradnja još jednog, a četiri su predviđena za 1963. godinu.

V. BRITANIJA

Britanska RM nalazi se u fazi izvesne reorganizacije koju obuhvata postepeno uvođenje nuklearnog naoružanja u njen sastav, uz istovremeno dalje jačanje klasičnih pomorskih snaga. S obzirom da je održavanje britanskih

prekomorskih baza, usled razvoja međunarodnih odnosa, otežano, to britanski Admiralitet namerava da budžetska sredstva namenjena za održavanje tih baza iskoristi za izgradnju savremenih nosača aviona, kao i desantnih (amfibijskih) jedinica.

Budžet britanske RM, koji iznosi 25% budžeta za narodnu odbranu (a ovaj opet 27% od celokupnog državnog budžeta, odnosno 7% nacionalnog dohotka) je od 1957/1958. godine u stalnom porastu i za 1961/1962. iznosi 413,2 miliona funti sterlinga. Budžet mornarice je raspoređen ovako: 40,2% za lične rashode, 42,3% za održavanje i novogradnju, 5% za infrastrukturu, 3,6% za nabavku goriva i 8,9% za ostale rashode.

Pokušaćemo u ovom članku da damo sažeti pregled sadašnjeg sastava britanske RM, njenu osnovnu podelu, stanje novogradnji i prepravki koje su u toku, zatim podatke o njenoj mornaričkoj pešadiji kao i sastav RM nekih zemalja — članica Britanske zajednice naroda.

Sastav i podela flote, novogradnje, prepravke. Podaci iz almanaha stranih flota govore da se britanska RM sistematski oslobađa zastarelih klasa brodova. Pošto tonaža novosagrađenih brodova ne može da pokrije tonažu brodova koji se brišu sa flotne liste, ukupna tonaža britanske RM opada i kroz izvesno vreme obuhvataće jedino nove i modernizovane brodove. U nemogućnosti da izdrži trku u naoružanju, V. Britanija je usvojila princip »makar i manje, ali odličnog kvaliteta«. Njena RM imala je početkom 1962. godine 811 000 t, od čega u opremi 534 000 t (410 000 t — brodovi za borbu, 60 000 t — brodovi za logističke potrebe, 34 000 t — desantni brodovi, 30 000 t — razni pomoćni brodovi), u rezervi 175 000 t, a u glavnom remontu 102 000 t. Britanska RM poseduje još oko 100 000 t

brodova za snabdevanje iz sastava flote pomoćnih brodova (*Royal Auxiliary Fleet*).

Borbeni deo flote (*Battle Fleet*) sačinjavaju:

4 nosača aviona (od kojih 3 sposobna za operacije), 5 krstarica (3 sposobne za operacije), oko 30 razarača, oko 50 fregata, oko 40 podmornica. Pozadinsku (logističku) podršku ovih brodova sačinjavaju: 4 broda-baze za podmornice, 1 brod-baza za eskortne brodove, 2 broda za održavanje brodova i nekoliko većih brodova za snabdevanje.

Amfibijska flota obuhvata: 1 jurišni nosač helikoptera (*Bulwark*), nekoliko većih desantnih brodova (tipa *LST*, *LCT*) i desantna sredstva formirana u poseban desantni odred (*Amphibious Warfare Squadron*).

Flotne snage raspoređene su na 4 operacijska područja: istočno od Sueca, u Sredozemnom moru i vodama britanskih ostrva, u južnoj Africi i na Antilima. Istočno od Sueca V. Britanija drži: 1 nosač aviona, 1 krstaricu, 5—6 razarača, oko 10 eskortnih brodova, 4—5 podmornica, 1 jurišni nosač helikoptera i desantni odred (u Adenu), kao i nekoliko brodova za pozadinsku podršku. U Sredozemnom moru i vodama britanskih ostrva ima: 2 nosača aviona, 2 krstarice, oko 20 razarača i isto toliko eskortnih brodova, 25—30 podmornica i manji broj brodova pozadinske podrške. U južnoj Africi i na Antilima stacioniraju po 2 eskortna broda.

U pogledu novogradnji brodova, britanska RM ne objavljuje više nikakve programe, pa se za njih najčešće saznaje tek prilikom porinuća. Po podacima iz almanaha, u gradnji se nalaze ukupno 33 broda: 6 fregata naoružanih projektilima (tipa *County*) 7 eskortnih brodova (tipa *Tribal*), 7 eskortnih brodova za protivpodmorničku borbu (tipa *Leander*), 1 desantni brod (sličan tipu američkog desantnog broda *LPD*), 2

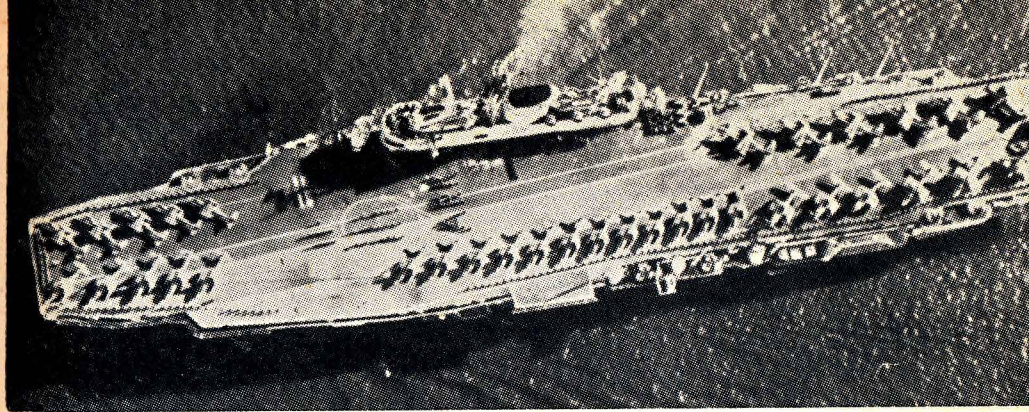
podmornice na nuklearni pogon i 10 klasičnih (tipa *Oberon*) i 2 brza broda za snabdevanje (tipa *Tide*), u ukupnoj tonaži od 102 300 t. Prepravljaju se ili modernizuju: 1 nosač aviona (*Eagle*), 1 brod radionica za razarače (od starog lakog nosača aviona), postojeći matični brod podmornica za baziranje nuklearnih podmornica, 1 flotni minopolagač u brod-bazu za minolovce, 2 broda-baze za eskortne brodove (od starih teretnih brodova prepravljenih krajem II svetskog rata za matične brodove desantnih sredstava).

Britanski ratni brodovi. — Nosači aviona predstavljaju jezgro britanske flote i njima se posvećuje posebna pažnja; 4 su u opremi, 1 u remontu a 2 velika su predviđena da se izgrade do 1970. godine. Prema podacima, Admiralitet bi želeo da ih snabde nuklearnim pogonom, ukoliko to bude moguće s obzirom na ogromnu cenu koštanja. Jedan britanski nosač aviona vidi se na slici.

Krstarice, koje su prema ranijoj doktrini zauzimale vidno mesto u britanskoj floti, Admiralitet je potpuno napustio. One koje su u opremi (3—4), služe uglavnom za admiralske brodove.

Razarači naoružani projektilima (*guided missile destroyer*) od 6 200 t predviđeni su za osiguranje nosača aviona (najmanje 3 razarača na 1 nosač aviona). Osnovno naoružanje novih razarača sačinjavaće projektil zemlja-vazduh srednjeg dometa *Sea Slug*, isproban na opitnom brodu *Girdleness*, a na tipu razarača *County* projektil *Sea Cat*, dometa oko 3 000 m, zatim dve duple kule pav topova 114 mm, dva trostruka torpedna aparata za protivpodmornički torpedo i 1 helikopter opremljen za protivpodmorničku borbu.

Postojeći razarači, deplasmama 3 500—3 700 t, biće potpuno povučeni iz upotrebe, sem onih koji još predstavljaju izvesnu vrednost; neki se

od njih prepravljaju za radarsko osmatranje.

Eskortnim brodovima, nazvanim *Frigate*, Admiralitet posvećuje posebnu pažnju. U razdoblju od 1955. godine do danas uvršteno ih je u flotu 35, od čega su: 4 naoružana i opremljena za zaštitu iz vazduha, 4 za navođenje avijacije, a 27 za protivpodmorničku borbu, od kojih se po svojoj taktičkoj vrednosti naročito ističu tipovi *Whitby* i *Rothsay*. Kod eskortnih brodova u gradnji pada u oči relativno mala taktička brzina (23 čv), mešoviti pogonski uređaj (parna i gasna turbina) radi što bržeg prelaska na maksimalnu brzinu, i helikopter naoružan protivpodmorničkim torpedom i opremljen podvodnim električnim lokatorom koji se tegli. Stariji eskortni brodovi (oko 30) biće postepeno brisani sa flotne liste.

Podmornice. Prva nuklearna podmornica (*Dreadnought*), deplasmana 3 500—4 000 t, biće verovatno uvrštena u flotu već krajem 1962. godine. Iako je prvobitno bilo predviđeno da se opremi reaktorom nacionalne proizvodnje, 1959. godine postignut je sporazum sa vladom SAD o kupovini kompletnog pogonskog uređaja kakav je ugrađen na američkoj podmornici *Skipjack*. Za drugu poručenu nuklearnu podmornicu (*Valiant*), nešto veću od prve, nuklearni pogonski uređaj isporučiće firma *Rolls Royce*. O gradnji podmornica naoružanih projektilima, posle odbacivanja projektila *Blue Streak* nema podataka, ali se zna da se

razmatra kupovina podmornica tipa *Polaris* od SAD. Klasične podmornice koje se grade predstavljaju poboljšani tip podmornica tipa *Porpoise*, uvrštenih u flotu u periodu 1958—61. godine; one se odlikuju nečujnom vožnjom, ugodnošću i velikom dubinom ronjenja. Oko 30 podmornica starijeg porekla (1944—1948. godine) temeljito su modernizovane ili delimično prepravljene.

Brodovi pozadinske podrške. I ovim brodovima poklanja se velika pažnja. Međutim, zbog nedovoljnih budžetskih mogućnosti Admiralitet nije u stanju da stare brodove zamenjuje novim, pa je pristupio modernizaciji ili prepravci postojećih. Posade tih brodova samo delimično popunjava ljudstvo RM, dok veći deo čini civilna posada najmljerna na osnovu ugovora. Ljudstvo civilne posade, iako pripada Admiralitetu, podleže odredbama važećim za trgovačke brodove, propisima *Lloyd's Register*-a i Ministarstva saobraćaja. Među tim brodovima (ima ih oko 60) najinteresantniji su tipa *Tide*, od 26 000 t i brzine 18 čv, koji su opremljeni za snabdevanje mornaričke avijacije gorivom i ostalim potrebama na otvorenom moru, i tipa *Re* za prevoz municije i rezervnih delova.

Amfibijski brodovi. Nosač helikoptera *Bulwark* može da nosi 24 helikoptera. Postojeći nosač aviona *Albion* prepravlja se u tu novu klasu brodova pod nazivom *Commando Carrier*. On treba da bude osposobljen za brzo prebacivanje komandosa morna-

ričke pešadije sa kompletnim naoružanjem. Oba nosača predstavljaju jezgro nove, moderne amfibijske flote koja će, prema zamisli Admiraliteta, imati još brze desantne brodove za tenkove (tipa *LST*) i desantne brodove novog američkog tipa (oznaka *LPD*) od 11 000 t, kapaciteta 2 *LCT*, 2 *LCA*⁴ (u brodu) i 15 kamiona ili sličnih vozila na palubi za prevoz 900 vojnika sa opremom, kao i nekoliko helikoptera.

Mornaričku avijaciju (Fleet Air Arm) sačinjava samo ukrcana avijacija, dok avijacija bazirana na kopnu pripada ratnom vazduhoplovstvu. Mornarička avijacija je integralni deo RM u tehničkom, pozadinskom i operativnom pogledu. Ima oko 150 borbenih aviona (lovačkih i jurišnih za dejstvo po danu, lovaca po svakom vremenu, za protivpodmorničku borbu, za radarsko osmatranje i elektronske protivmere) i oko 100 aviona za obuku, opite i dr. Ona ima na kopnu 10 svojih komandi koje joj omogućuju dejstvo i sa kopna.

Ljudstvo ratne mornarice. Efektivni RM, uključujući mornaričku pešadiju, broje oko 100 000 ljudi; od toga broja otpada na flotne kadrove 87 550 (10 250 oficira 77 300 podoficira i mornara), na mornaričku pešadiju 8 830, a na ženski korpus 3 000. Mornarička avijacija angažuje oko 1/5 flotnih kadrova. U operativnim jedinicama flote i mornaričke pešadije nalazi se oko 50% mornaričkih kadrova.

Regrutovanje za britansku RM, izgleda, više ne predstavlja problem, tj. posle isteka ugovorenog roka služenja u RM (12, odnosno 7 ili 4 godine) velika većina pripadnika produžuje ugovor. Izgleda da su tome razlog, sem povećanja plata i boljeg regulisanja i nagrađivanja službe van domovine, i bolji uslovi podoficira i mornara za sti-

canje oficirskog zvanja (skoro 1/3 oficira potiče iz tih redova).

Pošto RM nije više u stanju da drži brojnu a kvalitetnu flotu i pošto je flotni materijal sve komplikovaniji i zahteva dublje poznavanje i veće iskustvo, kao i s obzirom na činjenicu da na kopnu ima sve više odgovornih položaja koji zahtevaju isto tako veliko tehničko znanje i iskustvo i određenu sklonost, to je RM — da bi omogućila oficirima koji pokazuju izrazitu sklonost za službu na moru, i naročitu sposobnost za komandovanje, da se što bolje osposobe za komandovanje flotnim jedinicama — uvela 1959. godine potpuno nov način odabiranja pomorskih viših oficira za komandne položaje u floti, odnosno u ustanovama i komandama na kopnu, koji je, barem u početku, izazvao čak i negodovanje. Svi pomorski oficiri sa završenom Pomorskom vojnom akademijom, u činu *commandera* (kapetana fregate), raspoređuju se prema toj odluci u kategoriju »Post List« (popularno nazvani »mokrri«), ukoliko su predviđeni za komandovanje u floti; u protivnom, ostaju definitivno predviđeni za položaje na kopnu (popularno ih nazivaju »suvi«). Eventualno ukrcanje ovih drugih nije unapred isključeno, ali u svakom slučaju oni ne dolaze na položaj komandanta broda (jedinice) ili njegovog pomoćnika. Pošto se radi o oficirima koji se unapređuju u viši čin po izboru, Admiralitet računa da će na taj način, i pod sličnim uslovima za oficire obeju kategorija, obezbediti pre svega kvalitet u višim štabovima, a »suvim« oficirima razbiti uverenje da su drugorazrednog značaja i tako uravnotežiti uslove za unapređivanje. »Suvi« oficiri unapređivaće se u više činove, počev od kapetana bojnog broda, zajedno sa mašinskim i intendantskim oficirima, koji su uostalom završili s njima istu Pomorsku vojnu akademiju. Ta će reforma pokazati svoje rezultate tek u

⁴ *LST* — Landing Ship Tanks; *LCT* — Landing Craft Tanks; *LCA* — Landing Craft Artillery.

toku narednih 20 godina kada će, po intencijama Admiraliteta, 50% položaja za kontraadmirale i 30% za viceadmirale biti popunjeno oficirima koji nisu bili odvojeni (kao »mokri«) za komandovanje.

Mornarička pešadija (Royal Marines) daje velikim ratnim brodovima posade za pav topove, specijalizovano ljudstvo za desantne i prepadne operacije, kao i za jedinice komandosa. Sada raspolaže sa 4 jedinice komandosa od po 600 ljudi (jedna u V. Britaniji za obuku, jedna na Malti, jedna u Adenu i jedna u Singapuru).

Od pre nekoliko godina britanska RM je počela da sistematski zamenjuje, gde god je to moguće, vojna lica civilnim kako bi pojačala svoje operativne jedinice. Sada zapošljava oko 144 000 civilnih lica, počev od najviših funkcionera pa do radnika.

Da bi se dobila što potpunija slika britanske RM potrebno je, makar u najkraćim crtama, izneti najosnovnije podatke o mornaricama najstarije zemalja koje sa V. Britanijom sačinjavaju Britansku zajednicu naroda (Komonvelt). Ovde mislimo prvenstveno na ratne mornarice Australije, Kanade i Novog Zelanda.

Australija je prišla reorganizaciji svojih pomorskih snaga za protivpodmorničku borbu. Njihovo jezgro sačinjavaju nosač aviona *Melbourne*, koji se prepravlja da bi mogao primiti helikoptere (27), 2 razarača naoružana projektilima, 4 brza eskortna broda, kao i 5 novih razarača, nekoliko starijih eskortnih brodova i mali flotni tren. Laki nosač aviona *Sydney* prepravlja se za brzi transport trupa i materijala. Australija nema podmornica; međutim, ona obučava svoje kadrove podmorničara u V. Britaniji. Njeni efektivni od 10 500 ljudi sastoje se isključivo od plaćenih dobrovoljaca.

Iako mala, australijska RM može da bude od znatne pomoći britanskoj floti na Dalekom istoku, naročito u pogledu protivpodmorničke borbe.

Kanadska ratna mornarica, najjača od svih mornarica zemalja Britanske zajednice naroda (59 brodova), po svom sastavu u potpunosti je predviđena za protivpodmorničku borbu. Raspolaže sa 1 nosačem aviona (u Atlantiku), 25 modernih fregata (18 u Atlantiku, 7 u Pacifiku), 18 eskortnih brodova (11 u Atlantiku, 7 u Pacifiku), 10 minolovaca (6 u Atlantiku, 4 u Pacifiku), 3 podmornice (2 u Atlantiku, 1 u Pacifiku), 2 broda-baze (po 1 u Atlantiku i Pacifiku).

Njeni efektivni iznose oko 20 000 ljudi (od čega 2 600 oficira), a sastoje se isključivo od plaćenih dobrovoljaca; od toga broja 49% je ukrcano, što predstavlja veoma visok procenat.

Kanadska RM u potpunosti se osamostalila u pogledu obuke. Za razliku od drugih ratnih mornarica, početno školovanje njenog oficirskog kadra je zajedničko sa pitomcima KoV i RV. Zatim, posle obaveznih 5 godina služenja, njeni pomorski oficiri završavaju specijalni dvogodišnji tečaj i potom se ukrcavaju.

Novi Zeland raspolaže svega sa 1 krstaricom, 2 moderna i 4 stara eskortna broda, 1 hidrografskim brodom i 12 manjih patrolnih brodova, u ukupnoj tonaži od oko 30 000 t. Efektivni njegove RM iznose oko 3 000 ljudi. Tendencija je da se postepeno pređe na brodove za protivpodmorničku borbu i na minolovce.

Pošto su Indija i Pakistan, iako članovi Britanske zajednice naroda, u posebnom odnosu prema V. Britaniji, a njihove ratne mornarice potpuno samostalne, to se o njima ne daje prikaz.

Fr. M.

Savremena zapadnonemačka vojnonaučna misao

Zanimljiva su zapadnonemačka razmatranja o *svrsi, težištu i opsegu vojne nauke*. Zapadnonemački časopis *Wehrwissenschaftliche Rundschau*¹, odnosno njegovi saradnici u toku 1961. godine prilično su često razmatrali ova pitanja. Pri tome su pošli od stava da je vojna nauka pre I svetskog rata bila jednostrana. Kao njene discipline bile su priznate samo: strategija, taktika i istorija ratova. Sve ostalo u oblasti vojne teorije predstavljalo je pomoćne nauke, ili je negirano ili se za to nije ni znalo. To je i dovelo do nesagledavanja celokupnog vojnog potencijala i mogućnosti za rat, do smanjenja bojeve gotovosti i konačno, kako oni kažu, do poraza. Današnje vojne nauke, po njihovom mišljenju, treba da se — suprotno tome — neograničeno bave svim faktorima (duhovnim i fizičkim) koji utiču ne samo na stvaranje vojske nego i na vođenje rata u celini.

Od onih koji se bave vojnim naukama zahteva se maksimalni smisao za realnost, izbegavanje svake apstrakcije, odnosno izvođenje zaključaka samo na osnovu činjenica. Rezultati dobiveni naučnom analizom biće zasnovani na naučnoj neumitnosti i stoga moraju predstavljati akcioni program čiju svrshodnost niko ne može i ne sme poreći.

Po shvatanju ovih teoretičara zadatak je vojnih nauka da teoretski obrade funkcije rata i izvrše potrebna uopštavanja; da kritički ispitaju pouzdanost i vrednost vojne organizacije, efikasnost komandovanja i utvrde nužne korekture; da stvaralački ukažu na nove činioce koje neophodno treba uzeti u obzir radi jačanja vojne udarne snage, odnosno jačanja i povećanja efikasnosti vojnog potencijala i vojnih mera.

Sve vojne nauke po ovoj sistematizaciji oni svrstavaju u tri glavne grupe. Prva obuhvata vojnoteoretske nauke kao: vojnu etiku, vojnu metafiziku, vojnu sociologiju, vojnu psihologiju, vojnu istoriju, strategiju i taktiku, logistiku, vojnu politiku, vojno pravo itd. Drugu grupu predstavljaju vojnotehničke nauke kao: vojna fizika, vojna hemija, vojna tehnika, razvoj naoružanja, vojna geografija, topografija, meteorologija, vojna geologija itd. U trećoj su vojnomedicinske nauke kao: vojna higijena, vojna patologija, vojna toksikologija, vojna hirurgija, vojna psihijatrija, problemi dekontaminacije itd.

Po mišljenju zapadnonemačkih teoretičara, vojne nauke se često prepliću sa opštim naučnim disciplinama. To zahteva da se vojni i civilni krugovi zajednički bave, u najužoj saradnji, tim problemima. Odatle proizilazi potreba za osnivanjem »naučnih timova«, odnosno organizovanjem »kolektivnih obrada«.

¹ *Wehrwissenschaftliche Rundschau* — doslovce »Vojnonaučni pregled«. Izdaje »Radno telo« (*Arbeitskreis*) za vojnonaučna istraživanja i, kako to redakcija u svakom broju ističe, »nastoji da pruži pregled stanja u raznim disciplinama savremene vojne nauke (vojna istorija, strategija, taktika, vojna tehnika, razvoj naoružanja i vojnoteoretska načelna istraživanja, posebno sa područja vojne filozofije, vojne sociologije, vojnog prava, vojne politike i privrede)«.

Zanimljivo je videti materiju koju, po zamisli ovih teoretičara, treba da obrađuju pojedine nauke. Uloge pojedinih disciplina, u esencijalnom obliku, bile bi sledeće:

Vojna etika daje moralno opravdanje vojnih principa, kao konsekvencu neophodne nužde da se postoji i održi. Borba protiv argumenata »varljivog pacifizma« i »egoističkog individualizma« zahteva filozofski smišljenu odbranu. Težište vojnoetičkih spoznaja treba da bude usmereno na razvijanje normi o obavezima naroda da se brani. Ta načela moraju biti zajednička svim stanovnicima određene životne prostorije.

Vojna psihologija izučava reagovanje pojedinca i mase stanovnika na »tvrde principe« rata i njegove zahteve; otvara im pogled na potrebe, nastoji da ne dođe do grešaka državnog rukovodstva koje bi smanjile bojevu gotovost i, obratno, preporučuje takve psihološke mere koje bi unapredile gotovost za odbranu. Posebno područje predstavlja psihologija vojnika. Saznanja civilne psihologije su nepotpuna i ne mogu se preneti (primeniti) na vojnike. Za dobijanje pozitivnih rezultata neophodno je povezivanje sa iskusnim trupnim starešinama. Zaštita i suzbijanje panike su takođe zadaci vojnopsiholoških naučnih ispitivanja. Njihov je zadatak takođe da vrše analizu propagandnog rata, kao i sredstava i protiv sredstava psihološke odbrane.

Vojna istorija treba da ukaže na promašaje u prošlosti na polju politike naoružavanja, odnosno nenadoknadle gubitke koji su nastali u ratu zbog neblagovremenog organizovanja vojnoprivrednih mera u miru. Ona treba da izučava nedostatke i prednosti raznih vojnih sistema u prošlosti i da izvlači pouke za budućnost.

Vojna politika mora nastojati da se na unutaršnjem planu, putem efikasnih mera, postigne pravovremeno podizanje i jačanje ljudskih i materijalnih snaga potrebnih za vođenje rata. Na vanjskom planu treba da dovede do najpogodnije konstelacije snaga u odnosu na ostali svet. Ona ne treba da se zasniva samo na diplomatskoj aktivnosti (vojnim savezima) već istovremeno i na vlastitoj vojnoj snazi.

Vojno pravo ima zadatak da pomiri suprotnosti između demokratsko-slobodarskih principa i potreba održavanja vojničkog reda, kao i da te probleme reguliše odgovarajućim pravnim normama. Kao slobodna ličnost vojnik treba svesno da se podvrgava disciplini i obavezama — zbog višeg patriotskog cilja. Sem toga, vojno pravo treba da obezbedi potpuno izvršavanje vojnih mera i obaveza od strane civilnog stanovništva.

Vojna sociologija je nauka koja ispituje vojnu zajednicu kao sociološku pojavu. Između ostalog, ona treba da se bavi razjašnjavanjem neophodnosti vojne organizacije i idejnih vrednosti koje je određuju. U iznošenju ovog problema i konkretnim predlozima nemački ideolozi su veoma jasni. Ovo bi, otprilike, bila suština njihove analize i zaključaka.

Dva izgubljena svetska rata i nacionalna katastrofa koja je došla kao posledica toga ogromno su smanjili volju nemačkog naroda za podizanjem bojeve gotovosti. Tome treba još dodati i podeljenost države na dva dela. Sve su to činioci koji doprinose nezainteresovanosti, ravnodušnosti i odbijanju ogromnog dela omladine da učestvuje u stvaranju nove odbrambene zajednice. Potpun gubitak poverenja i duhovne mobilnosti ne može se slomiti

ili nadoknaditi zakonskim odredbama i pritiskom. Treba postići što potpunije razumevanje između vojnika i civila, stalno delati na ukidanju svih anta-
gonizama koji ih odvajaju.

Analize vojnosocioloških prilika pokazuju da je u proseku jedna pe-
tina zapadnonemačkog stanovništva direktno neprijateljski raspoložena prema
jačanju oružanih snaga, jedna petina prihvata nužnost vojske, a tri petine
su labilne, što znači da se na njih, vaspitavanjem i objašnjavanjem, može
uticati. Po mišljenju vojnih sociologa, upravo ove tri petine stanovništva su
za vojnu sociologiju najvažniji objekt studije. Dalje, oni smatraju da uporne
protivnike vojske ne treba vaspitavati, već ih odbaciti i onemogućiti im da
deluju. Za analizu ostaje niz uticaja koje bi trebalo proučiti: problem sadanje
generacije, osećanje prosperiteta, uticaj roditeljske kuće, škole, pedagogije,
klasa, partija, birokratije, crkve, štampe, kina, radija, motorizacije itd., kao i
raznih uslova koje stvara sredina: seoska, malovaroška, velegradska, ili stan-
ovništva zaposlenog u industriji.

Ističe se, kao najopasniji, efekat što ga stvara stalni induktivni priti-
sak tzv. »velike propagande« protiv vojske. Kaže se da »treba uočavati poje-
dine protivnike vojske, brižljivo studirati njihova reagovanja i nastupanja i
protiv njih organizovati smišljenu zaštitu. Njihovo dejstvo treba onemogućiti
i isključiti«.

Smatra se da, sem kazneno-popravnih mera, težište aktivnosti treba da
leži na tome da što veći broj građana u svojoj mladosti lično spozna neop-
hodnost služenja u vojnoj zajednici. Ukoliko broj takvih bude veći, manja
će biti opasnost da se čitava vojna zajednica planski izvrgava napadima anti-
vojne propagande.

Oštro se kritikuje pacifizam koji, po mišljenju ovih vojnih teoretičara,
predstavlja utopiju i jednostrano razoružanje. Tvrdi se da njega šire i pro-
pagiraju inostrani agenti. Zadatak je vojne sociologije da razotkrije, po cilju
i metodu, razne pacifističke manifestacije i »igrek«. »Pacifizam znači isto što i
smak naše kulture«.

Isto tako negativno ocenjuje se i tzv. »hurapatriotizam«. Njega propo-
vedaju bukači koji žive u svetu iluzija, a o vojsci i ratu daju iskrivljenu, ro-
mantičarsku sliku. »To je štetno, isto tako štetno kao kad neki književnici već
15 godina uporno pišu samo o negativnom i jezivom u ratu, a ništa o ogromnoj
moralnoj snazi koja je proizlazila iz vojske«.

Karakteristični su zaključci o značaju vojne sociologije nekog G. Binza.
Između ostalog, on kaže: »Sociološka obrada fenomena »odbrambene zajed-
nice« je neophodna, jer je od nje u bitnoj meri i zavisi buduće postojanje našeg
građanskog društva. Očito je da bezbednost ne može počivati na A oružju. Svi
narodi Zapada treba da se okupe i organizuju za odbranu. U Saveznoj Republici
Nemačkoj moraće da se ulože još značajniji naponi da bi se stvorili duhovni i
ideološki preduslovi bez kojih je nemoguće izvršiti potpunu psihičku mobili-
zaciju nacije. Predstoji dugotrajan rad na vaspitavanju. Za sada na mnogim
područjima po ovome nije učinjeno gotovo ništa da bi se kod masa postigla
gotovost i stvorila volja za odbranu i otpor. Obratno, znatna propagandna
aktivnost neprestano koči vojne napore. Često nastavnici, škole, publicisti,
pa i same porodice organizovano sprovode antivojničku propagandu i time
otežavaju izvršavanje patriotskih zadataka.« ... »nedopustiva je indiferentnost

novih generacija prema ostvarenjima ranijih generacija. Fetiš blagostanja i prosperiteta zamaglio je horizonte i doveo do neopravdanih optimističkih predstava o perspektivi Nemaca...» »Danas je aktuelan i neodložan zadatak odgovornih političara i pozvanih zakonodavaca da nadoknade izgubljeno. Taj zadatak oni ne mogu da izvrše ako nisu, pored uslova da su lično pristalice vojske, izvršili temeljitu analizu svih problema od kojih zavisi izgradnja odbrambene zajednice. A ta analiza je predmet vojnosocioloških istraživanja«.

Raspravljajući o pitanju razgraničenja vojne nauke od ostalih vojnoteoretskih zadataka, nemački teoretičari se zalažu za samostalno delovanje vojnih nauka. Oni smatraju da njihov zadatak nije da rade na praktičnim pitanjima ideološkog i političkog obrazovanja masa. To je zadatak javnih organizacija i intenzivnog vaspitavanja omladine.

Neophodnost razvijanja vojne nauke zahteva, po njihovom mišljenju, da se otvori jedan *vojnoteoretski fakultet* i jedan *vojnotehnički fakultet*. Ovo zbog toga što postojeće visoke škole nisu naučne ustanove niti institucije koje se bave vojnom naukom u širem smislu, već su u suštini visoke stručne škole.

Razmatrajući karakter i cilj zapadnonemačkih vojnih nauka, ovi teoretičari ističu da nije slučajnost da su se one razvile do te mere upravo u Nemačkoj. Tome su doprinele razne istorijske okolnosti. Međutim, danas se zahteva da vojne nauke »istražuju u drugačijim dubinama nego ranije ako žele da otkriju osnove na kojima bi se morala zasnivati volja za otporom, koja bi obuhvatila čitav narod«. Osim toga, u vojnoj nauci došlo se do spoznaje da predmet njenog ispitivanja nisu ratovi koji će se voditi neograničeno i u udaljenim prostorima, već da je njen cilj »da spreči unošenje rata u naš vlastiti životni prostor«.

Brojne studije su posvećene *neizbežnosti budućeg rata, njegovom karakteru i ulozi nuklearnog naoružanja* u budućim lokalnim ili opštim sukobima. Ta materija se izlaže na visokoparan naučni način i osvetljava sa raznih strana. Suština zaključaka, iz ovog za čitav svet danas vitalnog pitanja, svodi se, rečeno rečnikom ovih teoretičara, na sledeće:

Svet se od početka stoleća nalazi u opštem revolucionarnom previranju. Ideološke suprotnosti dovele su do nepremostivih antagonizama između komunističkog i demokratskog sveta. Posle I i II svetskog rata značaj Evrope je opao, a nacionalne države su pod snažnim uticajem blokovskih velesila. Ideološka borba je ogorčena i beskompromisna i ona može biti rešena samo apsolutnom odlukom. Prema tome, rat je neizbežan.

Opšti atomski rat značio bi uništenje čovečanstva, bilo putem neposrednog uništenja, bilo putem opšteg zagađivanja atmosfere. Sa 50 super-raketa opremljenih termonuklearnim eksplozivom od 20 megatona moguće je uništiti 50% stanovništva SAD, provesti dalekosežna razaranja privrede i saobraćaja, kao i uništenje svih neuralgičnih tačaka protivnika.

Onaj koji prvi bude izvršio masovni udar termonuklearnim oružjem steći će očitu prednost nad onim koji bi u tome oklevao. Potrebno je preciznim procenama, koje bi izvršili pozvani stručnjaci, doći do zaključka da li je udar neophodan. Ako jeste, onda ga treba izvršiti iznenadno, masovno, potpuno i bez rezerve. Tako će se sprečiti protivudar i postići atomski suverenitet.

Neprekidna pretnja atomskim udarom dovela je do posebnog oblika rata: hladnog rata. To je najsavremeniji i najaktuelniji oblik vođenja rata. Po mišljenju zapadnonemačkih autora napori Istoka usmereni su na to da se pritiskom i pretnjama izazove rascep među zapadnim zemljama, a da se zatim privuku »neutralci«. Takvim namerama, ističu oni, Nemci treba da se suprotstave snažnim konvencionalnim snagama. Samo se tako može otkloniti stalna opasnost. Tu nema šta da se čeka jer vreme prolazi.

Vaspitanju vojnika i sadržaju obuke dato je dosta prostora u časopisu. Težišni elementi u nastavi trebalo bi da budu sledeći:

Na prvom mestu se ističe potreba za moralno-psihološkom pripremom vojnika. Vojnicima mora biti potpuno jasno sa čime se sve mogu susresti u savremenom ratu. Treba ih vaspitavati na tradicijama prošlosti i razvijanju svesti da su izgubili sve ako izgube slobodu. Zatim ih treba pripremiti da moralno istraju u svim situacijama i da, bez obzira na teškoće, izvršavaju zadatak. Znatna pažnja mora se pokloniti negovanju tradicije, i to ne samo u vojsci već i kod omladine i po školama.

U nastavnim programima za vojnike preporučuje se što racionalnija upotreba vremena. Ističe se princip da se vojniku daju samo ona znanja koja će mu biti neophodna u ratu, kao i da nastavu od samog početka treba prilagoditi ratnim potrebama. Zahteva se izbacivanje svega onoga što je vezano za »dril«, a čega se, izgleda, nemačke starešine teško odriču. Smatra se da je to nepotrebno, da zahteva mnogo vremena, a u suštini ne služi ničemu.

Spoljna politika SSSR-a i marksistička ideologija isto se tako često dotiču u člancima i »kritički osvetljavaju«. U jednoj raspravi koja nosi naziv »Lenjin i Klauzevic«, koja je na prvi pogled posve teoretskog karaktera, date su nemačkim čitaocima i neke veoma praktične pouke. Ukratko rečeno, one govore o sledećem:

Stalnim političkim pritiskom može se, i bez vođenja rata, od protivnika iznuditi niz ustupaka. Time se približavamo krajnjem cilju: potpunom uništenju protivnika i osvajanju vlasti.

Taktiku postepenog osvajanja vlasti treba provesti tako da se od protivnika zahtevaju samo mali ustupci kojih se on ne odriče teško. Ova taktika postepenosti nipošto ne znači i odricanje od krajnjeg cilja.

Ogromnu snagu i ujedno opasnost predstavljaju široke proleTERSKE mase koje se stalnom agitacijom pripremaju za osvajanje vlasti. One vode permanentni politički rat. U trenutku kada to rukovodstvu zatreba, »fanatizovane« mase mogu sa političke akcije preći na vojnu.

Lenjinova politička nauka je, po oceni zapadnonemačkih teoretičara, u svom bitnom delu uputstvo za psihološko ratovanje koje se odnosi ili na mobilizaciju klasnih borbenih snaga, putem planske agitacije, ili na stvaranje posebnog proleTERSkog morala u borbi za vlast. Umesto nacionalne mržnje, pojavljuje se klasna mržnja koja je neuporedivo intenzivnija od nacionalne netrpeljivosti.

Očigledno je da ovakvim zaključcima koji proizlaze iz »naučnih analiza«, nemački teoretičari ne moraju dodavati nikakav komentar.

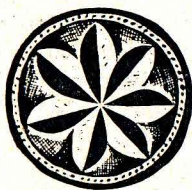
Mnogobrojna i dosta opširna su *razmatranja o sovjetskim oružanim snagama*. Piše se o sistemu, ustrojstvu, obuci, političkom vaspitanju, a pose-

no o intenzivnom radu na razvijanju discipline, patriotizma, o čvrstoći organizacije, naviknutosti na skromnost, o sposobnosti prilagođavanja svim uslovima, sposobnosti komandnog kadra itd. Čitajući te mnogobrojne i, uglavnom, dosta objektivne prikaze, stiče se dojam da postoji želja da se nemački oficiri, s jedne strane, realno upoznaju sa eventualnim budućim protivnicima, a sa druge, da ih ovakva štiva podstaknu na razmišljanje: koji su to elementi koji daju prednost Sovjetskoj armiji i da li bi nešto od svega toga trebalo primeniti u vlastitim (zapadnonemačkim — prim. B. Z.) oružanim snagama.

Veoma je zanimljiv ovakav tretman tog pitanja, pogotovu kad se ima u vidu da je Hitlerova propaganda išla upravo obrnutim putem stalnog nipoštašavanja tadanje Crvene armije. Smatramo da je to, pored ostalih, jedna mera koja treba da trgne iz apatičnosti »uspavane i bezbrižne« građane zapadne Evrope.

Izbegavajući površne propagandne parole, gotovo svi autori se trude da empirijskim razvijanjem misli, bogatstvom poznavanja materije i neprikrivenim iznošenjem činjenica dođu do zaključaka koji će imati snagu naučnog zakona. Cesto na vešt način izbegavaju davanje krajnjih zaključaka i to ostavljaju da čitalac sam učini. Očigledno im je mnogo stalo do toga da budu što ubedljiviji kako za čitaoce u Nemačkoj, tako i za one u zemljama-članicama NATO-a. Pošto danas više ne mogu da se služe »argumentima« sile, oni se u novim i promenjenim uslovima prihvataju argumenata nauke.

B. Z.

Švedske pomorske snage

Iako ima važan strategijski položaj u Baltičkom moru, Švedska je jedna od neangažovanih zemalja Evrope. Stoga je interesantno razmotriti njene napore za odbranu zemlje i u okviru njih sagledati ulogu i zadatke koji se namjenjuju njenoj ratnoj mornarici. Pri tome treba imati na umu da je to vrlo bogata i ekonomski jako razvijena zemlja koja više od jednog stoljeća nije ratovala.¹

¹ Članak je napisan na osnovu materijala iz strane vojne literature, u kojima pretežno švedski vojni pisci razmatraju probleme odbrane svoje zemlje. — Prim. S. Vek.

Vojnogeografski položaj Švedske. Od svih pribrežnih zemalja na Baltičkom moru Švedska ima najdužu obalu, oko 7 600 km, koju većim dijelom prate brojni otočići. Baltičko more spada u takozvana uska mora; dugo je oko 700 km, a široko u prosjeku oko 200 km. Osrednje dubine su mu od 60—150 m, što bi, eventualno, omogućilo efikasnu upotrebu usidrenih mina, a u većini zaliva, gde su manje dubine, upotrebu mina na dnu. Iako su dejstva podmornica u njemu otežana zbog malih dubina, providnost mora je dosta

slaba (11—13 m) što bi im olakšalo izvršenje zadataka. Glavne švedske baze na sjeveru su pod ledom 2—4 mjeseca godišnje, dok su one na jugu preko čitave godine slobodne od leda.

Zadaci švedske ratne mornarice. Prema jednom švedskom gledištu,² zadaci njene RM u eventualnom sukobu zavisice od toga da li će Švedskoj poći za rukom da sačuva svoju neutralnost ili će biti napadnuta. U prvom slučaju oni bi se sveli na:

a) odbranu neutralnosti teritorijalnih voda; za ovaj zadatak potrebni su razarači i fregate (patroliranje), zatim torpedni čamci i podmornice za specijalne zadatke (izviđanje);

b) konvojiranje i zaštitu vlastitih konvoja kako bi se održao pomorski saobraćaj, neophodan za Švedsku s obzirom da 98% njene vanjske trgovine odlazi morskim putem na svjetska tržišta;

c) čišćenje mina koje bi zaraćene strane eventualno mogle položiti u švedskim teritorijalnim vodama.

Svi ovi zadaci ne mogu se ni zamisliti bez tesnog sadejstva s avijacijom.

U slučaju da Švedska bude napadnuta ili uvučena u rat, zadaci njene RM postaju nešto složeniji. Naime, u Švedskoj se ocjenjuje da bi eventualni napad na nju mogao da uslijedi s kopna, mora ili u vidu kombinovane pomorsko-vazduhoplovne operacije. Zbog nepodesnog zemljišta i udaljenosti političko-ekonomskih centara zemlje od granice, napad s kopna smatra se manje vjerovatnim. Njemu se više pretpostavlja eventualan pomorsko-vazduhoplovni napad na teritoriju Švedske, kombinovan sa napadom na njene pomorske komunikacije od vitalnog značaja. U skladu stim utvrđuju se struktura i zadaci švedske RM:

a) Odbrana od napada s mora. Ova »strategijska odbrana po dubini«, kako su je nazvali Šveđani, zamišljena je u nekoliko linija, sa tako raspoređenim snagama da je na svakoj liniji moguć protivnapad. Najistureniju liniju ove odbrane činile bi podmornice (uz snage vazduhoplovstva). Raspoređene na strategijskim tačkama daleko od vlastite obale, one bi imale zadatak da izviđaju protivničke baze, da osmatraju i javljaju o eventualnom kretanju i napredovanju protivničkih desantnih snaga. U ovim područjima se mogu upotrebiti i torpedni čamci za izvršenje brzih prepada. I podmornice i torpedni čamci morali bi biti osposobljeni za polaganje mina.

Drugu liniju odbrane predstavljala bi minska polja položena na najvažnijim prilaznim putevima i čvorovima pomorskih komunikacija.

Bliže obali djelovali bi torpedni čamci (manjih, obalnih tipova) i male podmornice, u uskom sadejstvu s obalskom artiljerijom i jedinicama KoV. U organizaciji odbrane švedske, obale važna je uloga namijenjena relativno jakim snagama obalske artiljerije, koje predstavljaju kostur oko koga se grupišu sva ostala sredstva i snage protivdesantne odbrane.

b) Zaštita pomorskih komunikacija. Ovaj je zadatak isti kao i u slučaju sačuvane neutralnosti Švedske.

Organizacija RM u sklopu oružanih snaga zemlje. — Za švedske oružane snage odvaja se godišnje oko 4% nacionalnog dohotka. Ti iznosi raspoređeni su na pojedine vidove oružanih snaga ovako:

	1957/58.	1958/59.	ubuduće
KoV	39,6%	36%	33—35%
RV	34,5%	36%	38—40%
RM	18,6%	18%	13—15%
zajedničke rashode	7,3%	10%	12%

² Defense Problems of the Swedish Navy, by T. Wulff, *US Naval Institute Proceedings*, SAD, decembar 1961.

Ratna mornarica Švedske je, kao i KoV i RV, podređena vrhovnom komandantu oružanih snaga. Ovaj sa komandantima triju vidova obrazuje Komitet u kojem on ima pravo odlučivanja, a komandanti vidova savjetodavno pravo. Vrhovni komandant oružanih snaga ima zatim Kombinovani štab u koji, uz predstavnike KoV i RV, ulazi i predstavnik RM. Važnije odluke donosi Komitet vrhovnog komandanta, dok se pitanja od zajedničkog interesa za sve vidove rješavaju u Kombinovanom štabu.

Komandantu RM podređeni su:

a) *Flota* — u koju je uključen glavni dio ratnih brodova i to: sve krstarice, svi razarači, dio podmornica i torpednih čamaca, dio minolovaca i minopolagača. Na čelu flote nalazi se kontraadmiral sa svojim štabom, čije sjedište može da bude na kopnu ili na jednom od ratnih brodova. Flota je podijeljena u tri eskadre: prva sa bazom u Stokholmu, druga u Karlskroni i treća u Geteborgu.

Prva eskadra sastoji se od: 1 krstarice, 4 razarača, 12 torpednih čamaca, 6 podmornica, 6—8 minolovaca i 1—2 pomoćna broda. Druga eskadra ima drugačiji sastav, a njenu glavninu sačinjavaju minolovci i minopolagači. U mirno doba opremljene su samo prva i djelimično druga eskadra. Zadatak im je praktična obuka ljudstva koje izlazi iz mornaričkih škola. Jedinice treće eskadre su dijelom u rezervi, a dijelom na opravci.

Za izvršenje specijalnih zadataka u ratu, na primjer, prepada na komunikacije i baze, predviđeno je formiranje manjih udarnih grupa, sastavljenih od razarača i torpednih čamaca.

b) *Obalska artiljerija*. Na čelu je inspektor OA sa svojim štabom.

c) *Pomorska područja (zone)*. Postoje četiri pomorska područja, i to:

— sjeverno pomorsko područje (u Hernessandu) — obuhvata obalno pod-

ručje od finske granice do sjeverno od Stokholma;

— istočno pomorsko područje (u Stokholmu) — do Oskarshamna, sjeverno od otoka Elanda;

— južno pomorsko područje, sa sjedištem u Karlskroni, obuhvata područje obale do uključivo tjesnac Eresund, između Danske i Švedske;

— zapadno područje (u Geteborgu) — do norveške granice.

Svako pomorsko područje ima u svom sastavu:

— pomorske jedinice: u ratu — fregate, minolovce i torpedne čamce, a u miru — male jedinice patrolnih brodova za obuku. Zapadno pomorsko područje ima, kao specijalni zadatak, obuku minolovaca; u mirno doba broj opremljenih ratnih brodova u sastavu pomorskih područja vrlo je malen. U ratu, ovi se brodovi angažuju za razminiranje u obalnim područjima, za zaštitu obalnih komunikacija, patrolnu službu duž obale itd.;

— odred helikoptera;

— jedinice obalske artiljerije (po jedan puk i jedan odred raketnih oruđa) koje imaju takođe u svom sastavu ratne brodove (minopolagače, patrolne čamce, a predviđaju se i male podmornice);

— službu izviđanja;

— baze i školske centre, i

— arsenale i skladišta.

Pomorska područja odgovorna su u ratu za mobilizaciju i operativnu kontrolu jedinica na svom području, uključivo i jedinice flote koje im se mogu dodijeliti za izvršenje posebnih zadataka. Organizacija je elastična i može se brzo prilagoditi situaciji na bojištu.

d) *Tehnička i finansijska služba*.

Obuka ljudstva izvodi se u dva školska centra (Karlskroni i Bergu kod Stokholma) gdje godišnje oko 3 500 oficira, podoficira i mornara pohađa jedan ili više od 250 raznih kurseva spe-

cijalizacije. Praktična pomorska obuka izvodi se za vreme krstarenja školskim jedrenjakom (*Falken* od 220 tona), u trajanju od 6—8 sedmica.

Kao što se vidi, švedska RM nema u svom sastavu jedinica mornaričke avijacije.

Sastav i zadaci flote. — Praktično govoreći, skoro čitava flota je izgrađena u domaćim (švedskim) brodogradilištima, a samo pojedini brodovi i uređaji nabavljeni su u inostranstvu (u V. Britaniji, Holandiji — elektronska oprema). To je vrlo ujednačena flota, lakog tipa, a sastoji se iz:

a) Krstarica

Dvije krstarice (*Gota Lejon* i *Tre Kronor*) izgrađene su poslije rata (1947) u brodogradilištu u Geteborgu. Imaju standardni deplasman od 8 000 tona (sa punim teretom 10 000 t), a mogu da razviju brzinu do 33 čvora.³ Obe su modernizovane 1951—52. godine, a *Gota Lejon* ponovno 1958. kada je izmijenjena radarska oprema i postavljeno novo pav naoružanje. Svaka od njih ima 7 topova od 152 mm koji su potpuno automatizirani i univerzalni.

Stara krstarica *Gotland* od 4 750 t deplasmana, sagrađena je 1934. godine kao nosač hidroaviona, a prepravljena je 1944. godine u pav krstaricu. Modernizirana je ponovno 1955. godine i sada se povremeno upotrebljava u školske svrhe.

b) Razarača

Švedska flota ima 8 velikih razarača, 1 to:

4 klase *Oestergötland*, 2 070 t, 35 čv. Sagrađeni su 1955—58. u Švedskoj;

2 klase *Halland*, 2 650 t, 35 čv, sagrađeni 1955. i 1956. godine. Ovo su prvi poslijeratni švedski razarači na kojima su nedavno topovi zamijenjeni (djelimično) vođenim projektilima švedske proizvodnje;

³ 1 čvor = 1 nautička milja (1852 m). — **Prim. s. Vek.**

2 klase *Oeland*, 1 880 t, 35 čv, sagrađeni 1947. i 1948, a modernizirani 1959. godine.

c) Eskortnih brodova

Postoje dva tipa eskortnih razarača: 4 klase *Visby*, sagrađeni 1942—43. i 5 brodova klase *Göteborg* iz 1937—41. godine. To su brodovi od 1 140—1 150 t, naoružani topovima i torpedima, neobično brzi (39 čv) za ovu vrstu brodo-va, s obzirom da su namijenjeni za protivpodmorničku odbranu konvoja.

U eskortne brodove spadaju i 6 brzih fregata od kojih su 4 klase *Mjölner* od 700 t, sagrađene 1942. godine, a modernizirane 1955—56. Dvije fregate, starije klase *Ehrensköld*, nešto su veće (1 080 t). Brzina ovih brodova iznosi oko 30 čvorova.

d) Podmornica

Švedska ima jaku podmorničku flotu kojoj se poklanja izuzetna pažnja. To su pretežno podmornice srednje tonaze (podesne za Baltičko more), ovih klasa:

3 klase *Draken* (od 6 u planu) najnovije izgradnje, sa deplasmanom od 835 t i brzinom od 16/25 čvorova;

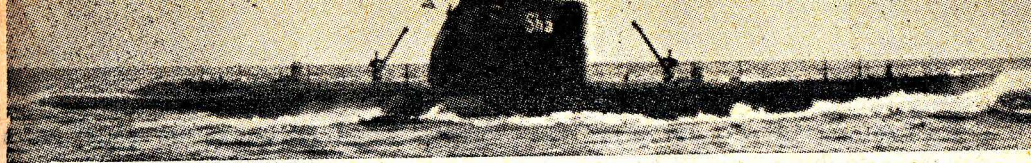
6 klase *Hajen*, 785 t, izgrađene 1956—60. godine. Imaju 4 torpedne cijevi (8 torpeda) i 1 pav top od 20 mm;

4 klase *Sjölejonet* od 580 t. predratne izgradnje, kao i 3 klase *Najad* od 550 t i 7 klase *U*, 367 t, izgrađenih 1942—44. Ove posljednje kvalificirane su kao obalske podmornice;

1 džepnu podmornicu, 30 t, izgrađenu u Velikoj Britaniji.

e) Torpednih čamaca

Od oko 40 torpednih čamaca u opremi, 12 je velikog tipa od 155 t, brzine 37,5 čv. Jedan od njih (*Perseus*) izgrađen je u zemlji, a ostali u zapadno-njemačkom brodogradilištu u Vegesaku. U flotu su uvršteni 1960. godine. Kao i većina savremenih torpednih čamaca i ovi se mogu naoružati bilo kao torpedni ili kao patrolni čamci, u ko-

jem slučaju im se djelimično skida torpedno naoružanje, a pojačava artiljerija. Kao glavni pogon ovi torpedni čamci imaju dizel-motore »dajmlerbenc«.

Pored velikih torpednih čamaca, švedska RM ima u svom sastavu 15 torpednih čamaca klase T-42 i 9 čamaca »srednjeg« tipa od 40 t, brzine oko 40 čv. Prvi su izgrađeni 1956—59, a drugi 1951—52. u švedskim brodogradilištima u Malmeu.

f) Minopolagača

U sastavu flote još se nalazi veliki minopolagač *Alvsnabben* od 4 000 t koji se povremeno upotrebljava i kao školski brod. Ljudstvo obalske artiljerije oprema i rukuje obalskim minopolagačima (10 brodova) od 158—230 t, izgrađenim 1952—56. godine.

g) Minolovaca

Od oko 50 minolovaca, 12 je klase *Arko* od 300 t (izgrađeni 1957—60). Sličnog je tipa i klasa *Hanö* od 270 t (1953—54); i prvi i drugi tip minolovaca je drvene konstrukcije. Pored njih, u opremi je i 11 minolovaca predratne izgradnje, klase *Bredskar* od 430 t, te 6 obalskih minolovaca klase *Orust* od 100 t, kao i 12 motornih minolovnih čamaca od 70 t (brzina 13 čv, porinuti 1941).

h) Patrolnih čamaca

Patrolne čamce takođe oprema i njima rukuje ljudstvo obalske artiljerije. To su: 1 od 125 t, izgrađen 1953. godine na dizel i 6 iste tonaže na parni pogon. Pored njih postoje još 2 stara patrolna broda od po 400 t, te 5 patrolnih čamaca klase *SVK* od 19 t.

i) Pomoćnih brodova

Od pomoćnih brodova švedska RM ima: 1 komandni brod (*Marieholm*) od 1 445 t; 1 brod za spasavanje (*Belos*) od 1 000 t, 13 čv, najnovije konstrukcije; 2 hidrografska broda (285 i 650 t),

11 čamaca i starijih brodova za hidrografska premjeravanja, različite tonaže; 4 ledolomca (od 1 750—5 260 t); 10 desantnih brodova (2 od 355 t najnovije konstrukcije, 4 od 135 t i 3 od 30 tona); 3 remorkera (50—185 t); 4 tankera od 500—1 100 t; 2 vodonosca (307 i 500 t); 1 brod za snabdijevanje od 300 t i 1 školski jedrenjak od 220 t sa pomoćnim dizel-motorom.

Programom izgradnje flote za razdoblje 1960—67. godine predviđeno je:

	1960—63.	1964—67.
Fregate	—	2
Motorne topovnjače (oko 200 t, 40 čv — projektili)	3	—
Torpedni čamci	—	3
Patrolni brodovi (oko 100 t, oko 25 čv — projektili)	4	4
Podmornice za napad (oko 700 t)	3	—
Podmornice lovci podmornica (oko 400 t)	6	—
Podmornice (nepoznat tip)	—	5
Minolovci (oko 80 t)	2	2

U istom razdoblju predviđa se i modernizacija i prepravka 4 eskortna broda (razarača) tipa *Visby* (1 150 t) u fregate. Programom se predviđa izgradnja i novih prototipova nekih brodova, a kasnije i njihova serijska izgradnja. Za flotu se, između ostalog, predviđa:

— novi tip podmornice sa pogonom koji omogućava veće brzine i veći akcioni radijus; kod tog tipa podmornice, na primjer, neće više biti potrebna u podvodnoj vožnji regeneracija zraka za pogon motora; iako se izričito tvrdi da te podmornice neće biti na atomski pogon, postoji mišljenje da su one u pogledu pogona »revolucionarne«;

— novi tip male podmornice, naoružane torpedima kojima se upravlja sa daljine;

— novi tip torpednog čamca, u stvari poboljšana verzija *T-101* sa ojačanim trupom i naoružanjem;

— novogradnja topovnjača kojih švedska RM do sada nije imala;

— novi tip minolovca, opremljenog savremenim elektromagnetskim minolovkama.

Kao što se vidi u Švedskoj se ne predviđa izgradnja krstarica, pa čak ni razarača, što je u skladu sa prihvaćenom koncepcijom da je i u ograničenom ratu mogućna upotreba atomskog oružja. Stoga je program izgradnje flote usmjeren na stvaranje što većeg broja manjih brodova koji odgovaraju karakteristikama bojišta i uslovima savremenog rata na moru.

Jezgro flote sačinjavaju za sada razarači, torpedni čamci i podmornice. Najnoviji razarači tipa *Oestergötland* imaju potpuno automatiziranu artiljeriju, usavršene uređaje za upravljanje art. vatrom i protivpodmorničkim sredstvima. Razarači tipa *Halland* imaju u naoružanju vođeni projektil švedske produkcije *Robot 315* (1 360 kg težine, brzina 900 km/č, domet 650 km).

Torpednim čamcima (odnosno topovnjačama) u sastavu flote pridaje se velika važnost s obzirom na karakteristike švedske obale i malu siluetu tih brodova, što sve omogućava njihovo uspješno maskiranje. Novi torpedni čamci imaju 170 tona, 6 torpeda od 533 mm i brzinu oko 37 čv. Planira se njihovo naoružanje specijalnim tipom torpeda čije se karakteristike drže u tajnosti, kao i projektilima bliskog dometa (za pav dejstvo). Do 1967. godine predviđa se zamjena starijih tipova torpednih čamaca topovnjačama. To će biti oklopljene jedinice od oko 100 tona, naoružane artiljerijom i projektilima bliskog dometa, brzine oko 25 čvo-

rova. Namijenjene su za sadejstvo s KoV u odbrani obale.

U bliskoj budućnosti — prema podacima iz švedskih izvora — njihovu će flotu sačinjavati:

— do 10 razarača;

— oko 30 podmornica;

— oko 100 torpednih čamaca — topovnjača;

— potreban broj minolovaca, patrolnih i eskortnih brodova.

Sve veći broj podmornica u sastavu švedske RM potvrđuje opće rasprostranjeno gledište da će, zbog razvitka vođenih projektila i vazduhoplovstva, u eventualnom budućem ratu ova klasa brodova imati najviše uslova za ofanzivna dejstva. Pored postojećih, predviđa se izgradnja neodređenog broja podmornica potpuno originalnog pogona (koji nije atomski). Nabavljena džepna podmornica u Velikoj Britaniji treba da posluži za razvijanje i usavršavanje odbrane od takvih oružja i za ispitivanje mogućnosti njihove upotrebe u Baltičkom moru.

Gotovo svi švedski ratni brodovi osposobljeni su i za polaganje mina što je potpuno razumljivo jer su, kao što je već rečeno, švedske obalne vode idealno područje za njihovu upotrebu. To je i razlog što švedska RM poklanja veliku pažnju izgradnji i usavršavanju minolovaca i njihove opreme.

Obalska artiljerija. Pošto se invazija na švedsku teritoriju može izvršiti u toku jedne noći, odnosno pošto je mlaznim avionima, na primjer, iz Njemačke potrebno svega 10 minuta da prelete Baltičko more, to Švedska mora održavati svoju odbranu u strogoj pripravnosti.

Kičmu odbrane švedske obale sačinjavaju stalne baterije obalske artiljerije, dobro maskirane i većim dijelom ukopane, na koje se oslanjaju specijalne jedinice za odbranu obale. Osnovni im je zadatak protivdesantna odbrana i zaštita komunikacija duž obale.

Na važnim tačkama obalnog i otočnog područja ranije predviđeni teži artiljerijski kalibri sada se postepeno zamjenjuju baterijama vođenih projektila (do 300 km dometa). Uvođenjem ovih baterija obalska artiljerija moći će da sadejstvuje jedinicama flote na znatno širem području nego što je to do sada bilo moguće. Otpornost ovih baterija ojačana je stalnim minskim poljima, a u sastavu baterija nalaze se i manevarske grupe, sastavljene od minopolagača i minskih čamaca, koje imaju zadatak da polažu mine u područjima ograničenim za manevar. Pored minskih polja, predviđa se i zaprečavanje važnih prolaza miniranjem obale, upotrebom mreža itd.

Za protivdiverzantsku odbranu i odbranu od vazdušnih desanata predviđa se dodjeljivanje jedinicama obalske artiljerije posebnih pokretnih grupa komandosa (mornaričke pješadije), opremljenih desantnim sredstvima, brzim čamcima i helikopterima. Ove grupe mogle bi intervenisati brzo, gdje god se ukaže potreba. Jedan od glavnih zadataka helikopterskih jedinica u sastavu obalske artiljerije, osim transporta ljudi i materijala, jeste borba protiv podmornica. Kao što je već pomenuto, planira se i uključivanje malih podmornica u sastav obalske artiljerije.

U perspektivnom planu izgradnje švedske RM za razdoblje od 1960—1967. godine — u odnosu na obalsku artiljeriju predviđa se:

— postavljanje novog tipa obalske baterije, sa većim brojem vatrenih tačaka i tačaka za osmatranje i navođenje;

— nove protivdesantne izviđačke jedinice opremljene vođenim projektilima;

— uvođenje u sastav obalske artiljerije oko 40 novih pomoćnih brodova različite namjene;

— uvođenje četa za zaprečavanje;

— proširenje mreže radarskih stanica za navođenje i primjena savremenih elektronskih uređaja za upravljanje vatrom.

Opremanjem obalske artiljerije vođenim projektilima predviđa se potpuno uklanjanje teških artiljerijskih klasičnih oruđa, a radarska mreža tih oruđa upotrebiće se za baterije srednjeg kalibra. Planom se predviđaju i 10 obalskih baterija projektila bliskog dometa.

Jedna od pasivnih mjera odbrane u kojoj su Švedani, na osnovu uočene opasnosti od vazdušnih i atomskih oružja, nesumnjivo najdalje otišli, predstavlja i korišćenje pogodnog profila i sastava obale za izgradnju podzemnih skloništa. U podzemnim objektima duž obale i na otocima smještene su skladišta rezervnih dijelova, hrane, municije, pogonskog goriva i vode, zatim radionice, a teži se tome da se za čitavu flotu izgrade podzemna skloništa — tuneli (već postoje za razarače i torpedne čamce). Pored toga, duž obale je izgrađen velik broj rasturenih mjesta za vezivanje i sklanjanje brodova u kojima su oni zaštićeni isturenim nadvišavajućim stijenama i dobro maskirani. Do 1965. godine planira se dovršenje kompletne podzemne pomorske baze sa brodogradilištem u hridinama stokholmskog arhipelaga.

*

Pitanje uvođenja taktičkog atomskog oružja u naoružanje švedskih oružanih snaga često je bilo predmet žučnih debata. Vodeći političari socijaldemokratske stranke, koja je danas na vlasti, protiv se uvođenju tog oružja, barem u sadašnjem trenutku. Pristalice uvođenja smatraju da Švedska mora njime raspolagati, jer bi u protivnom bila prinuđena da napusti svoju tradicionalnu politiku neutralnosti.

Međutim, već prije nekoliko godina poduzete su pripreme u oružanim snagama za eventualnu proizvodnju atomskog oružja. Izgrađen je eksperimentalni centar koji za sada proučava probleme zaštite od radijacije i ostala pitanja protivatomske odbrane.

U skladu sa ovakvom politikom, Švedska — izgrađujući i održavajući oružane snage na najsavremenijem nivou — sistematski pojačava svoju odbrambenu sposobnost. Razvijenost nje-

ne tehnike omogućava joj da na mnogim područjima ostvaruje dobre rezultate. Iako se u savremenim uslovima najviše sredstava i napora ulaže u razvitak vazduhoplovstva, težnja je da i RM, mada sa nešto ograničenim novčanim sredstvima, bude najsavremenije opremljena i osposobljena za izvršenje onih zadataka koji će se pred nju postaviti u eventualnom budućem ratu.

S. Vek.

Organizacija uprave Bundesvera

Načelo odvojenosti komandnih i upravnih funkcija. Mada su po nemačkom shvatanju, koje se podudara sa gledištima i u mnogim drugim zemljama, funkcija komandovanja i funkcija vojne uprave uzajamno veoma isprepletene, one podležu različitim zakonima i različitom načinu delovanja. Komandovanje se sastoji u pravu zapovedanja i deluje na principu naredivanja i poslušnosti (izvršavanja) pošto se samo na taj način obezbeđuje efikasno dejstvo trupa. Uprava, a u vezi stim i vojna uprava, je konkretizovanje delatnosti države i njenih organa, shodno odredbama zakona, uredbi, pravilnika i sl. a kao osnova joj služe upravno pravo i budžet. Po sadašnjem nemačkom shvatanju, bitne razlike između vojnih i upravnih izvršnih vlasti zahtevaju ne samo razgraničenje, već i odvajanje vojnih od upravnih delatnosti i zadataka, kao i posebnu formu organizacije upravnih organa koja treba da bude prilagođena vojnoj organizaciji. Međutim, pri tome se polazi od toga da je odvajanje ovih dveju funkcija samo teoretski moguće, ali da se u praksi one ne može u potpunosti sprovesti. Naročite teškoće u tom pogledu pojavljuju se u ratno doba, a kod trupnih jedinica već i u vreme mira.

Uprava nemačkih oružanih snaga do 1945. g. Izvesni nemački pisci tvrde da je potreba za primenom načela odvojenosti komandnih i upravnih funkcija uočavana i pre II svetskog rata, odnosno da se još ranije težilo ostvarenju tog principa, ali da su ratne prilike to sprečavale. Teško je složiti se sa ovom konstatacijom. Pre I svetskog rata nemački Glavni generalštab, kao organ komandovanja, bio je istina odvojen od Ministarstva rata i neposredno potčinjen caru, ali su komandni i upravni organi na nižim nivoima bili zajednički. Komande korpusnih vojnih oblasti su, na primer, vršile komandne, teritorijalne i upravne funkcije, a još je težnja povezanost ovih funkcija postojala u jedinicama ranga divizije i nižim. U toku I svetskog rata dolazi i

do potpune deformacije državne uprave uopšte, jer se ona, naročito posle dolaska generala Hindenburga i Ludendorfa u Vrhovnu komandu (1916. godine), gotovo u potpunosti potčinjava vojnom komandovanju. Zbog toga Gerlic u svojoj knjizi *Nemački generalštab*, ovaj period naziva »potajnom diktaturom Vrhovne komande«, koja se na frontu oslanjala na trupni generalštab, a u pozadini na komande vojnih oblasti i pojedine organe ratne privrede, tj. organe ratne ishrane, ratnih sirovina, radne snage, naoružanja i municije, koji su 1916. godine objedinjeni u Opštu ratnu upravu, na čelu sa generalom Grenerom, takođe generalštabnim oficirrom. Zbog toga je i nastao pojam »generalštabna država«.

Posle I svetskog rata, za vreme Vajmarske republike, vrhovni vojni upravni organ je bilo Ministarstvo oružanih snaga (Reichswehrministerium), koje je u ime predsednika republike, posredstvom tajnog generalštaba, vršilo i komandnu funkciju. Ondašnje komande vojnih oblasti (bilo ih je 7 a nosile su naziv »Wehrkreiskommando«) objedinjavale su komandne, teritorijalne i upravne funkcije. Ovo se stanje, bar u prvo vreme, nije mnogo izmenilo ni posle dolaska Hitlera na vlast, kada je Ministarstvo oružanih snaga (Rajhsvera) preimenovano u Ministarstvo rata, koje je rukovalo sa sva tri vida oružanih snaga, mada se ratnim vazduhoplovstvom, zbog Geringove ličnosti, više-manje, samo nominalno. Međutim, krupne izmene su usledile 1938. godine kada je ukinuto Ministarstvo rata i mesto njega formirana Komanda oružanih snaga (OKW-Oberkommando der Wehrmacht), koja je rukovala komandama kopnene vojske, ratne mornarice i ratnog vazduhoplovstva. U sastavu tih komandi bili su i organi uprave. Takvom organizacijskom merom upravna funkcija je u potpunosti potčinjena komandnoj. U okviru komandi vojnih oblasti (na kraju 1938. godine bilo ih je 15) ostale su i nadalje objedinjene komandne, upravne i teritorijalne funkcije. Ove komande su u ratno doba svoju komandnu funkciju vršile samo nad jedinicama domovinske vojske, dok su operativne jedinice ulazile u sastav operativne vojske. Između funkcija komande vojne oblasti, koja je bila u mirno doba i komanda korpusa, s jedne strane, i vojno-oblasne uprave, s druge, postojala je tesna isprepletenost. Naime, šef vojno-oblasne uprave bio je ujedno i korpusni i oblasni intendant, obrađujući poslove tzv. *IV a* organa komande vojne oblasti i korpusa. On je, u stvari, imao trostruku ulogu i dvojnu potčinjenost. Kao šef oblasne uprave bio je potčinjen centralnom organu (ministarstvu do 1938. godine — dotle je ono još postojalo), a kao intendant korpusa i vojne oblasti — komandantu vojne oblasti. U to doba svaki vid oružanih snaga imao je svoju podelu na oblasti i svoje teritorijalne organe.

Upravna služba Bundesvera. Posle II svetskog rata u Saveznoj Republici Nemačkoj organizacija uprave Bundesvera je bitno izmenjena u odnosu na ranija nemačka rešenja. Ona je, pre svega, jasnije definisana, opredeljeno je šta spada u njenu nadležnost i izvršeno, koliko god i gde god je to bilo moguće, njeno odvajanje od funkcije komandovanja. Radi toga su obrazovani i posebni upravni organi koji su prilagođeni vojnoj potrebi. Funkcije komandovanja i uprave imaju sada isti rang i istu vrednost. Prvu vrši vojno, a drugu upravno osoblje. Njihovu usku saradnju treba da obezbedi zajedničko vrhovno rukovodstvo-Savezno ministarstvo odbrane. Međutim, jača isprepletenost je morala da ostane u okviru trupnih jedinica, gde upravne poslove obavljaju tzv. *trupna upravna služba*.

Pod odbrambenom upravom podrazumevaju se sada funkcije države koje služe zemaljskoj odbrani, počev od saveznih organa, pa preko organa uprave pojedinih pokrajina, do opštinskih organa.

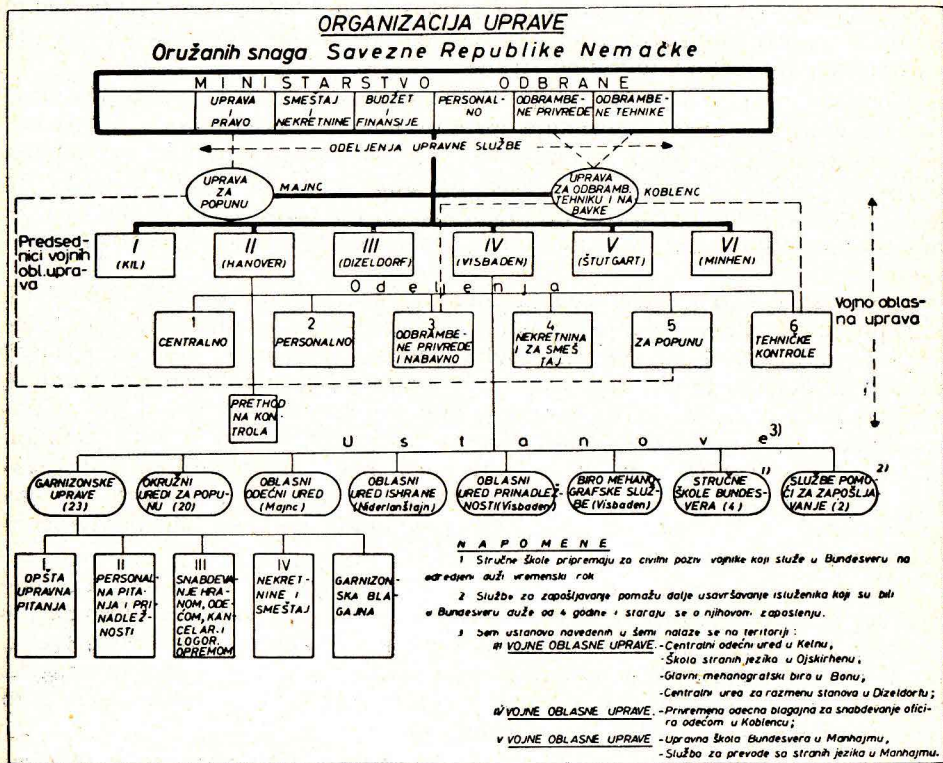
Savezna uprava Bundesvera u širem okviru obuhvata, pored upravnih poslova koje vrši resor Ministarstva odbrane, i neka druga savezna ministarstva koja rade za račun oružanih snaga kao, na primer, Ministarstvo saveznih dobara, koje gradi kasarne i logore za Bundesver, Ministarstvo za izgradnju stanova, koje podiže stambene zgrade za pripadnike oružanih snaga, Ministarstvo privrede, koje daje smernice za nabavku vojnog materijala.

Upravne poslove Bundesvera u užem smislu vrši Ministarstvo odbrane i njegovi organi. U te poslove spada naročito: izrada i izvršenje budžeta; popuna oružanih snaga ljudstvom (vojnici); obezbeđenje civilnog osoblja (činovnika, nameštenika i radnika) za Bundesver; organizacija blagajni i rukovanje novcem; nabavka i raspodela naoružanja, opreme, odeće, hrane itd.; smeštaj i rukovanje nekretninama, kao i upravljanje celokupnom infrastrukturom; pravna i pravobranilačka pitanja; poslovi oko otpremnina vojnika-plaćenika i starešina angažovanih u Bundesveru na duže vreme; spremanje vojnika koji služe duže vreme za civilni poziv; stručno usavršavanje upravnog osoblja i socijalno zbrinjavanje vojnika.

Centralni upravni organ. Savezno Ministarstvo odbrane je centralni organ za komandovanje i upravu Bundesvera. Ono sprovodi upravne poslove preko odgovarajućih upravnih organa srednjih i lokalnih instancija, na koje pada i najveći deo poslova, jer se u suštini radi o izvršnim radnjama. Organi uprave su sledeća odeljenja ministarstva: upravno-pravno, za smeštaj i nekretnine, budžetsko-finansijsko, personalno, odbrambene privrede i odbrambene tehnike. Njihova nadležnost je izneta u članku »Nešto o rukovođenju oružanim snagama SRN« (Savezne Republike Nemačke), objavljenom u *Vojnom delu* br. 4—5/62. Pri tome upravni osek upravno-pravnog odeljenja obavlja, za račun ministra, poslove rukovođenja svim upravnim organima Bundesvera.

Osnovno planiranje potreba u ljudstvu i materijalu vrše: Štab oružanih snaga (Bundesvera) i štabovi KOV, RV i RM. Oni to obavljaju sa svojim osecima (pododeljenjima): *personalnim* u pogledu planiranja ljudstva; *operativnim* u pogledu planiranja osnovne strukture oružanih snaga u celini, odnosno odgovarajućeg vida Bundesvera; *organizacijskim* u pogledu sastava i opreme jedinica i *logističkim* u pogledu ukupnog materijalnog i transportnog planiranja. Organi uprave dobijaju od njih odgovarajuće elemente za svoje proračune, a osim toga oni i međusobno tesno saraduju. U težnji da se organi komandovanja i uprave izjednače u rangu, načelnici odnosnih organizacionih jedinica imaju zvanja istog ranga i iste platne razrede, tj. odeljenjima rukovode general-lajtnanti, odnosno direktori ministarstva, pododeljenjima (odsecima) brigadni generali, odnosno dirigenti ministarstva, a referatima pukovnici, odnosno savetnici ministarstva. Određene grupe upravnih poslova obavljaju za račun Ministarstva odbrane, kao viši upravni organi, Savezna uprava za odbrambenu tehniku i nabavke u Koblencu (vidi članak »Nešto o rukovođenju oružanim snagama SRN«) i Savezna uprava za popunu ljudstvom u Majncu, koja vodi evidenciju regruta obveznika i vojnih obveznika, obavlja poslove oko regrutovanja i upućivanja regruta obveznika i vojnih

obveznika u Bundesver, oko ličnih mobilizacijskih pitanja i određivanja vojnih obveznika na građanske dužnosti. Uprava za popunu, iz okvira svoje nadležnosti, daje smernice za rad srednjim i nižim (lokalnim) organima uprave. Ona ima tri odeljenja: za upravno-pravne poslove, za opšte poslove popune i za raspodelu regruta obveznika i vojnih obveznika.

Vojno-oblasne uprave su upravni organi srednjeg ranga. Njihova teritorijalna nadležnost poklapa se sa nadležnošću komandi vojnih oblasti, ali su rukovodeći organi potpuno odvojeni. Sedišta vojno-oblasnih uprava nalaze se u istim mestima u kojima i komande vojnih oblasti. Izuzetak čini jedino komanda III vojne oblasti koja se nalazi u Diseldorfu, dok je vojno-oblasna uprava u Vizbadenu. Vojno-oblasna uprava radi za račun jedinica i ustanova sva tri vida oružanih snaga. Za razliku od ranijeg nemačkog ustrojstva, kao i u odnosu na sadašnje organizacijske forme u mnogim drugim državama, gde su objedinjene trupne, teritorijalne i upravne funkcije na nivou korpusa ili armije, u SRN umesto jednog postoje tri posebna rukovodeća organa: komande korpusa (za sada samo tri), komande vojnih oblasti (šest) i vojno-oblasne uprave (isto šest). Ma koliko ovakvo ustrojstvo imalo svojih dobrih strana, ono mora da dovodi do razjedinjenosti napora, što bi svakako naročito došlo do izražaja za vreme rata. Sem toga, ovakvo ustrojstvo izaziva i znatno povećanje personala.

Na čelu vojno-oblasne uprave nalazi se predsednik koga na predlog ministra odbrane, imenuje predsednik republike, a u saglasnosti sa odnosnom pokrajinskom vladom. On ima isti platni razred kao i komandant vojne oblasti koji je čina general-majora (drugi generalski čin). Predsednik održava bliski kontakt sa pokrajinskom vladom, odnosno sa vladama, ako oblast zahvata više pokrajina. Vojno-oblasna uprava se sastoji iz odeljenja, i ova se dele na razne grupe. Predsedniku je neposredno potčinjen biro prethodne kontrole (revizije) koji pre izvršenja revidira sva akta izdavanja i primanja sa suštinske, računске i formalne strane.

Centralno odeljenje, čiji je načelnik ujedno zastupnik predsednika vojno-oblasne uprave, obrađuje opšta pravna i upravna pitanja, oblast budžeta, blagajničke službe i računovodstva, pravna pitanja u vezi sa štetama učinjenim za vreme manevara i vežbi, nastalim prilikom raznih udesa, i sl., kao i upravne poslove nastale pri mobilizaciji, na manevrima, trupnim vežbanjima, gađanjima i sl. U sastavu ovog odeljenja nalazi se i viši finansijski organ.

Personalno odeljenje obavlja sve poslove koji se odnose na lična pitanja civilnog osoblja oblasti i na tarifne pravilnike. Načelnik odeljenja je pretpostavljeni starešina svim licima zaposlenim u vojno-oblasnoj upravi i njoj podređenim ustanovama, kao i svim civilnim licima u trupnim jedinicama koje se nalaze na teritoriji oblasne uprave. On ima i pravo postavljenja određenih grupa činovnika i nameštenika, kao i svih radnika. Jedna radna grupa radi na ličnim pitanjima, kao i na pitanjima prinadležnosti (vojnih i civilnih lica), a druga obavlja poslove oko socijalnog zbrinjavanja vojnika i stručnog osposobljavanja vojnika koji su na prekoročnoj službi za civilni poziv itd.

Odeljenje za odbrambenu privredu i nabavke odgovorno je za sva pitanja iz oblasti privrede, cena i ugovora, za upravna pitanja koja se odnose na ishranu, odeću i opremu, nabavku logorskih potreba, kancelarijskog i pogonskog materijala, na skladišnu službu i službu opravki (remonta). Tu se obrađuju i devizni, carinski i poreski problemi. Odeljenje nadzira i nabavnu službu garnizonskih uprava.

Odeljenje za smeštaj i nekretnine stara se o obezbeđenju smeštajnog prostora i zemljišta za trupna vežbališta oružanih snaga, kao i o vođenju njihove evidencije i održavanju. Gde je to moguće, ono preuzima ranije objekte Vermahta ili one koje su napustile jedinice zemalja — članica NATO-a, predlaže kupovinu ili uzimanje pod najam potrebnih zemljišnih kompleksa. Podizanje novih objekata za smeštaj i obuku jedinica Bundesvera predlažu komande vojnih oblasti, građevinske programe izrađuju vojno-oblasne uprave, a planiranje i sprovođenje radova spada u nadležnost pokrajinskih građevinskih uprava, a ako se to odnosi na izgradnju komunikacija, onda to dolazi u nadležnost pokrajinske putne građevinske uprave odnosno uprave rečnih puteva. Programe za podizanje zgrada za stanovanje vojnih i civilnih lica Bundesvera sastavlja Ministarstvo odbrane na predlog vojno-oblasnih uprava, a radove organizuje Ministarstvo za stambenu izgradnju.

Odeljenje (ujedno oblasna uprava) za popunu ljudstvom vodi stručni nadzor nad radom okružnih komunalnih ureda za popunu i ujedno obavlja poslove sreskih ureda za popunu koji tek treba da se

formiraju. Ono radi na poslovima koji se odnose na popunu ljudstvom: rukovodi evidencijom regruta obveznika i vojnih obveznika, raspoređuje ih po rodovima oružja, jedinicama i ustanovama itd.

Odeljenje tehničke kontrole ispituje da li poručeni materijal (odeća, oprema, pribori, naoružanje itd.) odgovara ugovorenim uslovima. Radi toga su organizovane radne grupe za meki materijal (odećna, logorska i sl. oprema) i grupe za tvrdi materijal (oružje, municija, motorna vozila, sredstva veze i sl.). Za izvestan materijal odeljenje delegira stalne kontrolne organe neposredno u fabrike (na primer, brodogradilišta, fabrike aviona) radi neposrednog praćenja proizvodnje.

Niži upravni organi. U niže upravne organe spadaju neke centralne ustanove koje su locirane po vojnim oblastima i neposredno potčinjene Ministarstvu odbrane, zatim oblasni organi — ustanove, sa sedištem u zahvatu garnizonskih rejona, koji su potčinjeni vojno-oblasnim upravama, najzad okružne (u stvari komunalne) i lokalne ustanove. U ovu kategoriju spadaju i organi trupne upravne službe.

U centralne upravne ustanove ubrajaju se: Centralni odećni ured u Kelnu, koji rešava probleme odećne opreme za račun Ministarstva odbrane; Privremena odećna blagajna pri garnizonskoj upravi u Koblencu, koja kao centralni organ pomaže oficirima da mogu pod povoljnim uslovima nabavljati odeću, s tim što im se dodatak na odeću ne daje u ruke već ga isplatne blagajne šalju direktno Privremenoj odećnoj blagajni radi deponovanja; Centralni ured za razmenu stanova na teritoriji III vojne oblasti, koji pomaže zainteresovanim pri zameni stana uslovljenoj premeštajem i sl; radi toga on vodi odgovarajuću centralnu evidenciju; Glavni biro za mehanografiju u Bonu, koji prikuplja i sređuje statističke i knjigovodstvene podatke primljene od vojno-oblasnih mehanografskih biroa i stavlja ih na raspolaganje Ministarstvu odbrane; Služba za prevode sa stranih jezika u Manhajmu, čije je formiranje posebno nalagala činjenica što je Savezna Republika Nemačka ušla u sastav NATO-a; Upravna škola Bundesvera u Manhajmu, koja sprema celokupno osoblje za popunu upravne službe Bundesvera, održava kurseve za njegovo usavršavanje, kao i informativne tečajeve za upoznavanje upravnog personala sa novinama; Škola stranih jezika u Ojskirhenu, koja izvodi nastavu kako za vojna tako i za civilna lica Bundesvera.

U niže vojno-oblasne organe spada niz ustanova koje treba da obezbede besprekorno funkcionisanje jedinica sva tri vida oružanih snaga koje se nalaze na teritoriji oblasti. Vojno-oblasni uredi za snabdevanje hranom, po jedan na svaku oblast, vrše nabavku, nadzor nad proizvodnjom u fabrikama i nad prijemom artikala ishrane, nad njihovim skladištenjem, uključujući i skladištenje u jedinicama, nad obnavljanjem i izdavanjem životnih namirnica i sl. Vojno-oblasni odećni uredi, na svaku oblast po jedan, primaju i uskladištavaju odećnu opremu, koju je Savezna uprava za odbrambenu tehniku i nabavke centralizovano nabavila, i izdaju je garnizonskim upravama. Vojno-oblasni uredi za prinadležnosti, takođe po jedan na svaku oblast, utvrđuju, proračunavaju i odobravaju za isplatu sve novčane prinadležnosti vojnih i civilnih lica na teritoriji vojne oblasti. Uredi za prinadležnosti III i V vojne oblasti, pored navedenog za svaku oblast, rešavaju kako za svoju tako i za ostale oblasti i sva novčana pitanja (otpremnine i naknade prilikom povreda profesionalnih vojnih lica i vojnih lica sa dužim trajanjem službe. Biroi za

mehanografiju, po jedan do dva na svaku oblast, obrađuju i dostavljaju Glavnom mehanografskom birou u Bonu sve knjigovodstvene i statističke podatke koji se odnose na novac, materijal i ljudstvo. Stručne škole Bundesvera, po 4—8 na vojnu oblast, zavisno od broja garnizona i slušalaca, pripremaju za civilni poziv one vojnike koji su u Bundesver stupili na duži rok. Škole rade za račun nekoliko obližnjih garnizona i imaju osnovni i stručni tečaj. Ovaj drugi tečaj, po izboru slušalaca, daje znanja iz sledećih stručnih oblasti: tehnike, trgovine i uprave. U 1960. godini je bilo 36 ovakvih škola, a planirano ih je ukupno 50. Služba pomoći u zapošljavanju, po 1—5 na svaku vojnu oblast, posreduje da lica koja su služila u Bundesveru na duži rok mogu, kao isluženci, na račun Ministarstva odbrane, da produže školovanje, a zatim im pomaže u zapošljavanju. Na stipendiranje radi usavršavanja imaju pravo: oni koji su služili najmanje 4 godine — do 4 meseca, oni koji su služili najmanje 8 godina — do 18 meseci, a oni koji su služili najmanje 12 godina — do 30 meseci. Ovo stvarno predstavlja njihovo drugostepeno školovanje.

U okružne (komunalne) ustanove vojne uprave spadaju Okružni (komunalni) uredi za popunu koji sprovode sve poslove oko regrutovanja, upućivanja na odsluženje vojnog roka, zatim oko evidencije vojnih obveznika, kao i oko mobilizacijskih priprema za njihovo upućivanje u određene ratne jedinice. Oni su dakle najniži, pa prema tome izvršni organi za popunu Bundesvera ljudstvom. Granice teritorijalne nadležnosti okružnih ureda za popunu odgovaraju jednom ili više administrativnih komunalnih okruga, odnosno područja gradova. Neki veći gradovi imaju i više ureda za popunu kao, na primer, Hamburg 4, Keln 2, Minhen 3.

Garnizonske uprave su lokalni organi za vršenje upravnih poslova za sva tri vida oružanih snaga koji su locirani u jednom garnizonu i neposredno su potčinjene vojno-oblasnoj upravi. Oni su paralelni organi sa komandama garnizona koje imaju samo komandno-disciplinsku funkciju. Dakle, u svakom mestu gde postoji komanda garnizona postoji i garnizonska uprava. U 1960. godini postojale su 164 garnizonske uprave. Broj osoblja garnizonskih uprava je prilično veliki i varira prema veličini garnizona, između 15—45 činovnika, 15—60 nameštenika i 60—300 radnika. Na čelu najvećih garnizonskih uprava nalaze se činovnici u zvanju vladinog savetnika, a u manjim — viši instruktori, viši upravni činovnici, ili upravni činovnici. Garnizonska uprava ima 4 stručna radna područja: prvo, za opšta upravna pitanja i unutrašnju službu; drugo, za personalne poslove svih civilnih lica u garnizonu, pa i onih u trupnim jedinicama; treće, za snabdevanje hranom i odećom, s tim što ono u pogledu ishrane obavlja sve poslove osim kuvanja jela i izdavanja obroka ljudstvu; zatim izdaje odećnu opremu vojnicima i opravla je u svojim radionicama, dok trupa raspolaze samo izvesnom malom rezervom u odeći i obući; četvrto, za nekretnine i smeštaj, stara se o opravci objekata, o opsluživanju instalacija za grejanje, čišćenju službenih prostorija, snabdevanju vodom, električnim osvetljenjem i gasom, ukoliko za to nije odgovorna trupa; garnizonska blagajna snabdeva novcem jedinice i ustanove sva tri vida Bundesvera u garnizonu, dok se kod pojedinih jedinica i ustanova nalaze blagajnički režiseri. Garnizonske blagajne vrše obračun sa vojno-oblasnim blagajnama. Bolnice vrše upravnu službu autonomno.

Trupni upravni poslovi organizovani su u težnji da trupa, radi što bolje borbene gotovosti i što veće pokretljivosti, bude što više rasterećena od upravnih poslova. To se, pak, ne može u potpunosti postići jer upravna služba, koja je vezana za teritoriju, ne može obavljati sve poslove za račun jedinica koje, naročito u ratu, dejstvuju prvenstveno u pokretu. Zbog toga se ti poslovi za vreme mira i rata obavljaju u trupi. Odgovarajućim upravnim aktima Ministarstvo odbrane je preciziralo koji se trupni poslovi imaju smatrati upravnim funkcijama, odvojenim od vojnih, odnosno komandnih. Za izvršenje i jednih i drugih odgovoran je komandant, ali ih obavljaju odvojeno: jedne — upravni činovnici, a druge — vojno-komandno osoblje. Jedino u četama ne postoje upravni činovnici, već upravne poslove obavljaju računovođe. Trupni upravni činovnici su civilna lica, mada se teži da i oni dobiju oficirski rang, što očigledno pokazuje da postoje teškoće pri ovakvoj dvovrstnosti osoblja.

Zbrinjavanje¹, koje obuhvata najveći deo trupnih upravnih poslova, obavljaju trupe zbrinjavanja u koje spadaju tehničke i sanitetske trupe. U njihovom sastavu nalaze se i organi uprave. Tehničke trupe sačinjavaju remonirne, materijalne (snabdevačke) i transportne jedinice. Izuzetak predstavlja zbrinjavanje materijalom za vezu, o kome se staraju jedinice veze.

Korpus ima sledeće trupe zbrinjavanja: 1 remontni puk sa srednjim i teškim remontnim četama za opravku tehničke, intendantske, pionirske i ABH opreme i sa četama rezervnih delova; 1 materijalni (snabdevački) puk za obrazovanje korpusnih snabdevačkih stanica, sa četama za municiju, pogonski materijal, ishranu (uključno pekare i mesarnice), tehničku opremu, za kupanje i pranje rublja; 1 transportni puk sa nekoliko transportnih četa; 1 sanitetski puk sa 1 sanitetskim bataljonom, hirurškim i poljskim bolnicama i 1 sanitetskom materijalnom četom.

Divizijske trupe zbrinjavanja su: 1 četa za srednji remont motornih vozila i tehničkog pribora, 1 snabdevačka četa za obrazovanje divizijske snabdevačke stanice, 1 sanitetski bataljon (2 čete).

Brigada ima 1 bataljon za zbrinjavanje koji se sastoji od po jedne lake remontne, snabdevačke, transportne i sanitetske čete.

Zbrinjavanjem rukovode: u četama podoficiri zbrinjavanja i skladišni podoficiri, u bataljonima organi S 4 štaba, a u brigadama, divizijama i korpusima organi G 4 štaba.

Pošto se pretpostavlja da će se voditi veoma pokretne operacije, bez povezanih frontova, preporučuje se obrazovanje *mešovitih skladišta* koja treba da raspolažu materijalnom opremom svih grana. Smatra se da pogonski materijal u njima treba da zauzme prvo mesto po količini.

*

Upravna služba oružanih snaga SR Nemačke, time što je odvojena od komandnih funkcija, bitno se razlikuje od organizacionih formi koje su u tom pogledu usvojene u većini drugih armija. Takvo rešenje treba da rastereti trupne jedinice od materijalnih briga, da doprinese njihovoj što većoj borbenoj gotovosti i pokretljivosti, odnosno da im u mirno doba omogući što

¹ U Bundesveru se pod pojmom »Zbrinjavanje« (Versorgung) podrazumeva materijalno obezbeđenje i zbrinjavanje. — Prim. V. K.

bolje izvođenje nastave. Međutim, postavlja se pitanje: neće li se takvo rešenje u krajnjem rezultatu pretvoriti u suprotnost i u određenim situacijama postati baš kočnica pokretljivosti i uzrok smanjene borbene sposobnosti — zbog zavisnosti jedinica od odvojene upravne službe. Međutim, za sada se još ne vidi kako se u ratno doba predviđa funkcionisanje upravne službe. Takvo rešenje svakako da iziskuje i veći broj osoblja. Bez obzira na to, nemačka organizacija upravne službe predstavlja interesantno rešenje ne samo sa gledišta izučavanja vojne organizacije, već i u pogledu organizacije državne uprave uopšte.

V. K.

Članak je sastavljen na osnovu podataka iz sledećih izvora:

Dietz H.: *Das Wehrgesetz vom 21. Mai 1935* (Vojni zakon od 21. maja 1935) — Leipzig 1943;

Görlitz W.: *Der deutsche Generalstab* (Nemački generalštab) — Frankfurt a/M 1950;

Teske H.: *Die Silbernen Spiegel—Der Generalstabsdienst unter der Lupe* (Srebrne latice-Generalštabna služba pod uveličavajućim staklom) — Heidelberg 1952;

Burkhart-Müller Hillebrand: *Das Heer 1933—45* (Kopnena vojska 1933—45) — Darmstadt 1954;

Grundgesetz vom 23. Mai 1949, Grundgesetz-Aenderung vom 26. März 1954, Gesetz zur Ergänzung des Grundgesetzes vom 19. März 1956 (Ustavni zakon od 23. maja 1949, Zakon o izmeni Ustavnog zakona od 26. marta 1954, Zakon o dopuni Ustavnog zakona od 19. marta 1956.);

Wehrpflichtgesetz vom 21. Juli 1956. (Zakon o vojnoj obavezi od 21. jula 1956);

Jahn H. i Neher K.: *Taschenbuch für Wehrfragen 1959* — (Priručnik za odbrambena pitanja 1959) — Bonn 1959;

Jahn H., Neher K., Pfeill H.: *Taschenbuch für Wehrfragen 1960/61* — (Priručnik za odbrambena pitanja 1960/61) — Bonn 1960.

Перспективе развоја веза

У совјетском часопису *Военный вестник*, у бр. 8 за ову годину, изишао је краћи чланак пуковника Сињака под горњим насловом.¹ Чланак је састављен на основу материјала из иностране штампе. С обзиром на интересантност извесних мисли и његову краткоћу, редак-

ција часописа *Војно дело* одлучила је да га објави у преводу, без икаквих коментара.

Систем веза у већини армија у II светском рату ослањао се, по правилу, као што је већ познато, на главну осу веза која се формирала у току борбених дејстава. Она је пролазила у близини главног правца кретања и била паралелна са њим, повезујући командна места, осматрачнице и штабове. Таква организација одговарала је у то време

¹ Перспективы развития военной связи, полковник В. Сињак, *Военный вестник* № 8/1962 г.

карактеру борбених дејстава. Систем веза по оси био је у основи обезбеђен жичним везама које су га чиниле једноставним и сигурним приликом коришћења. Осим тога, оштећења и прекиди до којих је долазило у току борбе, изумимајући последњи период овог рата, при доброј организацији рада релативно су се лако отклањали.

Међутим, такав систем веза, према писању неких западњонемачких војних аутора, има два суштинска недостатка који не дозвољавају његову примену у евентуалном ракетно-нуклеарном рату. Прво, осетљив је на ватру и диверзантска дејства непријатеља, што практично значи да се при прекиду нарушава свака веза командовања. Друго, недостатак еластичности овог система веза по оси знатно ограничава покретљивост штаба, толико неопходну у савременим борбеним дејствима. Ови би недостаци, према мишљењу истих војних стручњака, били од врло великог значаја у ракетно-нуклеарном рату, нарочито ако би се примењивали аутоматизовани системи. Стога се овог система веза треба коначно одређи.

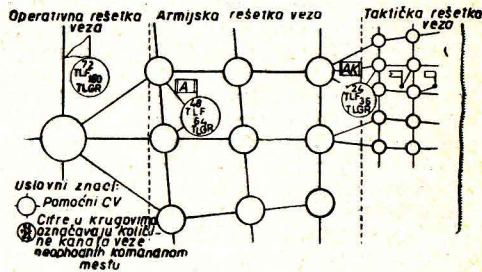
Нов систем веза који се сада изграђује треба да одговори захтевима велике покретљивости трупа, повећаној сигурности свих видова везе и у најкритичнијим моментима борбе; он мора да обезбеђује везу чак и у случају да из строја буду избачени многи њени делови. Осим тога, он треба да омогући брже успостављање везе, сигурнију експлоатацију и рад аутоматизованих система за управљање трупама и борбеним средствима.

Западњонемачки војни стручњаци сматрају да тим захтевима најбоље одговара систем веза по рејонима који независно од груписања трупа прекрива читав рејон борбених дејстава. При томе је његова густина у извесној мери повезана са тактичким значајем јединице, мада се он не подвргава само тактичким захтевима.

Нови систем се образује из приближно једнаког броја хоризонталних (осних) и вертикалних (рокадних) линија веза и стога шематски изгледа као мрежа или решетка (видети шему). У тачкама пресека тих линија формирају се чворови везе са електронским и обичним комутаторима и преносним уређајима за везу.

У овим чворовима везе врши се прикупљање и предаја информација, њихово комуницирање у потребни канал (у потребном правцу) и исправљање гре-

шка. Осим тога, они могу да раде и методом ретранслајдеи када се предаја информација врши без претходног прикупљања истих. Такви чворови везе могу да приме у себе од 100 до 150 канала везе са пропусном моћи од 100 до 3000 речи у једном минути. Према изјави разрађивача овог новог система у САД, капацитет канала може да се повећа до пропусне моћи од 62 500 речи у минути, што дозвољава да се дневно могу предавати и по неколико милиона саопштења.

Нарочита пажња при стварању система веза посвећује се великој тачности његовог рада. Примењени уређаји за кориговање грешака обезбеђују предају информација са тачношћу од једне грешке на 10 милиона знакова.

Ови чворови везе распоређују се, углавном, равномерно по читавој територији решетке, обезбеђујући штабовима и трупама могућност укључивања у исте (као и могућност поседовања и добијања свих неопходних линија за најкраће време).

У рејонима такве мреже (решетке) трупе и штабови могу слободно да врше покрете и по мери напредовања или повлачења да се укључују у најближи чвор везе, а затим да помоћу аутоматског укључивања обезбеде неопходну везу са претпостављеним и потчињеним штабовима, јединицама и деловима. На тај начин трупе подижу само кратку приводну линију што захтева минимални утрошак снаге, средстава и времена. Овакав систем веза у виду решетке представља јединствен систем веза који задовољава потребе свих штабова, родова и служби, распоређених у његовом рејону.

У Бундесверу и другим армијама земаља-чланица НАТО нови систем се у ствари дели на одвојене решетке:

а) *Operativna rešetka vеза* обухвата читаву везу командовања од главноко-

мандујућег на датом оперативном правцу до штаба групе армија и штабова армија, као и мреже оперативних ваздухопловних јединица (велике јединице), поморских снага и ПВО. Сматра се да је за везу оперативним правцем између штаба главнокомандујућег и групе армија неопходно имати 72 телефонска и 160 телеграфских канала. Толики исти број канала је неопходан и за везу између групе армија и армија.

б) *Армијска решетка веза* обухвата читав армијски појас између оперативне решетке и мреже тактичких јединица (корпус-дивизија). На армијску решетку веза ослањају се све тактичке решетке и она се протеже унапред, по правилу, до граница дивизијских позадина. Да би се обезбедиле потребе везе у телефонским и телеграфским каналима између армија и корпуса, као и унутар армијске мреже, у армијском појасу се кабловска мрежа решетке допуњује радио-релејном везом. Укупан број канала, неопходан за те сврхе, износи 48 телефонских и 64 телеграфска.

в) *Мреже веза тактичких јединица* укључују се у армијску решетку и простире се до бригадних мрежа веза. Мреже веза тактичких јединица деле су по организационим и тактичким начелима на корпусне и дивизијске мреже, али у целини оне сачињавају јединствену решеткасту мрежу базирану на истим принципима. Унутар општетактичке решетке, корпусне и дивизијске мреже обухватају и оне допунске делове који успостављају везу, односно који експлоатишу корпусне и дивизијске делове и јединице везе. На корпусном и дивизијском степену преовлађују радио-релејне линије везе, а у бригади и нижим јединицама радио-везе.

Последњих година испољава се једна квалитетно нова тенденција у вези. Наиме, јединице и средства везе не само што предају саопштења већ их и обрађују помоћу електронских рачунарских машина. Стављање у дужност јединицама везе функције предаје саопштења и њихове обраде у ограниченим роковима довело је до изградње аутоматизованих система веза за управљање трупама и борбеним средствима. Американци истичу да ће аутоматизовани системи веза једном постати исто тако обични системи веза на бојишту као што је данас телефонска веза.

Широко увођење електронских рачунарских машина у аутоматизоване системе веза приликом управљања трупама

и борбеним средствима, и придавање великог значаја истим у раду штабова, изазвало је стварање читавог низа допунских уређаја, прибора, претварача итд., који омогућује пријем информација од средстава за инструментално добијање података (радар, радио-гониометар, средства за радиолошко и метеоролошко извиђање, телевизије, аеро-фото уређаја и др.), претварање тих података у кодове погодне за предају по каналима везе и увођење истих у електронске машине за рачунање, као и предају саопштења непосредним модулисањем машина људским гласом — са отвореним текстом итд.

У тактичке проблеме, повезане са аутоматизацијом управљања, улази и развој апаратуре за аутоматско шифровање саопштења која се убацују у машине, као и уређаја за заштиту од ометања. Осим тога, аутоматизација управљања трупама и борбеном техником наметнула је решење низа нових техничких проблема који се раније нису појављивали пред везом. Примена великог броја електронских рачунарских машина и давача различите намене, као и најразноврснијих средстава за осматрање и извиђање који се прикључују на аутоматизовани систем, довела је и до повећања броја канала везе. Овај проблем се не може решавати организационим већ техничким мерама — развојем и увођењем у аутоматизоване системе многоканалних радио, радио-релејних и средстава жичне везе.

Упоредо са квалитетним скоком у развоју средстава везе последњих година, примећује се и квантитативни пораст средстава за везу и других електронских уређаја. Тако је, на пример, на крају II светског рата америчка армија располагала са 25 000 извора електромагнетских таласа, док данас има око 75 000 таквих уређаја, распоређених на површини од неких 100 квадратних миља.

Н. Б.

BIBLIOGRAFIJA

KNJIGE

Dr Grga Novak, predsednik Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti, **JADRANSKO MORE U SUKOBIMA I BORBAMA KROZ STOLJEĆA**, izdanje biblioteke »Iz ratne prošlosti naših naroda« VIZ-a JNA »Vojno delo«, Beograd, 1962. godine, strana 586.

U knjizi su obrađena zbivanja na Jadranu još od vremena najranijih stanovnika njegovih obala (od 4000. godine pre n.e.) pa do 1941. godine.

I deo obuhvata period od preistorijskih vremena do rušenja Salone (VII vek): najstariji stanovnici obala Jadranskog mora, starogrčko moreplovstvo i kolonizacija, ilirska država i njeni gusari, mornarice Cezara i Pompeja i Otkavijanovi ratovi u Iliriku i Panoniji, kao i pomorske bitke Vizantije sa Gotima;

II deo počinje sa dolaskom Slovena na Jadransko more i iznosi događaje do 1102. godine: prva mornarica Južnih Slovena, sukob Vizantije sa Francima i drugi sukobi u Sredozemnom i Jadranskom moru;

III deo — od zajednice sa Ugarskom do pada najvećeg dela našeg primorja pod vlast Venecije — obuhvata ratove na Jadranu u XII i XIII veku, zatim vojnu aktivnost u drugoj polovini XIV veka i organizaciju mletačke mornarice u srednjem veku;

IV deo — od prevlasti Venecije na istočnoj obali Jadrana do njenog pada 1797. godine — tj. dejstva na Jadranu do pojave Turaka, borbe s Turcima, uskoci i poslednje doba mletačke vladavine;

V deo — od mira u Kampoforniju (1797) do rata 1941. godine: austrijska mornarica, opšti razvoj brodarstva na Jadranu u XIX veku, Francuzi na Jadranu, politička situacija na Jadranu od 1870 — 1914, rat 1914 — 1918, Italija prema Sredozem-

nom i Jadranskom moru 1918 — 1940, i jugoslovenska mornarica 1920 — 1941. godine.

Ova naučna studija je rezultat višegodišnjeg istraživačkog rada renomiranog autora koji je, preko naših i stranih arhiva, literature i arheoloških iskopina, došao do najnovijih značajnih podataka koji do sada nisu objavljeni. Tako studija u celini obuhvata vojnu i političku istoriju Jadrana.

Delo je, iako visoke naučne vrednosti, pisano popularno te je pristupačno širem krugu čitalaca. Uz to je obogaćeno sa 87 slika, registrima, a navedeni su i svi korišćeni izvori i literatura.

Ahmet Donlagić i Mišo Leković, **NJEMAČKA OFANZIVA NA ISTOČNU BOSNU**, izdanje biblioteke »Iz ratne prošlosti naših naroda« VIZ-a JNA »Vojno delo«, Beograd, 1962. godine, strana 226.

Knjiga ima uvod, u kojem je iznet početak ustanka u Bosni i Hercegovini, i četiri glave. Prva glava obuhvata događaje koji su prethodili ofanzivi i to: rasplamsavanje i jenjavanje ustanka u istočnoj Bosni, odluku neprijatelja za ofanzivu i planove Vrhovnog štaba. U drugoj glavi izložena je neprijateljska ofanziva koja je nazvana romanijsko-birčanska operacija. U trećoj glavi opisana su dejstva neprijatelja protiv Ozrenskog partizanskog odreda, zvana ozrenska operacija, dok četvrta glava obuhvata situaciju posle neprijateljske ofanzive, likvidiranje ustaško-domobranskih uporišta na Romaniji i Birču i stvaranje nove slobodne teritorije u prostoru Foča — Goražde — Čajniče. Težište je na opisu romanijsko-birčanske i ozrenske operacije (januar-februar 1942. god.) koja je kod nas poznata kao druga neprijateljska ofanziva.

Knjiga zahvata u celini događaje u ovoj ofanzivi, o kojoj je do sada objavljeno samo nekoliko fragmentarnih napisa, a napisana je na osnovu naših i neprijateljskih, temeljito i kritički proučenih, arhivskih izvora, objavljene literature i konsultovanja učesnika.

Knjiga je utoliko poučnija što je u njoj obrađena ofanziva u kojoj su partizanske snage uspešno primenile operativne i taktičke koncepcije borbe koje je tokom ustanka razradio Vrhovni štab i što su naše jedinice prvi put od početka ustanka ovde uspele ne samo da se održe na svojoj teritoriji već i da odmah posle neprijateljskog »čišćenja« preuzmu inicijativu i oslobode nove oblasti. Uz knjigu je izrađeno 14 preglednih skica.

OKLOPNE JEDINICE JUČE DANAS I SUTRA, izdanje »Vojne biblioteke — naši pisci« VIZ-a JNA »Vojno delo«, Beograd, 1962. godine. Knjiga izlazi iz štampe krajem novembra i imaće 431 stranicu, 58 slika, 20 skica i tri priloga, od kojih se poslednji sastoji od 5 stranica.

Ova knjiga ima za cilj da našim starišinama omogući jasnije sagledavanje problematike oklopnih jedinica, kao i njihovog mesta i uloge u eventualnom budućem ratu, posebno sa aspekta malih zemalja.

Knjiga je tako sastavljena da predstavlja jedinstvenu celinu. Članci se mogu podeliti na: one koji tretiraju razvoj tenkova, ratna iskustva iz upotrebe tenkova u I i II svetskom ratu i našem NOR-u; one koji razmatraju razvoj oklopnih jedinica posle II svetskog rata i one koji tretiraju oklopne jedinice kao združene formacije.

Obrađena su i neka specifična pitanja oklopne pešadije, oklopne artiljerije, oklopne inženjerije i drugih rodova u sastavu oklopnih jedinica.

Fajs, ČERČIL - RUZVELT - STALJIN — »Vojna biblioteka — inostrani pisci« VIZ-a JNA »Vojno delo«, Beograd, 1962. godine, oko 900 strana, cena 1500.

Već i sama imena Čerčil, Ruzvelt i Staljin pobuđuju veliku pažnju svakog čoveka koji želi da detaljnije upozna kako je II svetski rat vođen i kako je zaključen mir, a ovo delo upravo govori o tome. Knjiga zahvata događaje od nemačke agresije na Sovjetski Savez 1941. godine do kapitulacije Nemačke 1945. godine.

Pobediti Hitlera i nacizam, a to je značilo sile Trojnog pakta sa njihovim agresorskim težnjama u Evropi, Africi i na Pacifiku, bila je osnovna ideja u ratu koja se provlači kroz celo ovo Fajsovo delo. Kako su svi ti događaji izbijali na videlo, kako su se preplitali, sukobljavali i mirili u toku celog II svetskog rata, pisac dokumentovano pokazuje analizom strategijskih planova, bitaka, diplomatskih razgovora i malo poznatih dokumenata o sudbonosnim političkim i vojnim odlukama. Oživljavajući pred čitaocima niz ličnosti, pisac je nastojao da objasni kako je funkcionisao ratni savez, jedan tako složeni mehanizam, sastavljen od zemalja sa različitim društvenim uređenjem, ali pokretan jedinstvenom idejom — uništiti agresora.

Mosor, **OPERATIKA**, XIII knjiga serije klasika »Vojne biblioteke — inostrani pisci« VIZ-a JNA »Vojno delo«, Beograd, 1962. godine.

Koristeći se teoretskim radovima, a naročito iskustvima iz I svetskog i sovjetsko-poljskog rata koji su se vodili pod različitim okolnostima, pisac u ovome delu studiozno obrađuje operatiku kao posebnu granu ratne veštine. Po svim bitnim postavkama njegova je **OPERATIKA** uspešno izdržala ratnu praksu u toku II svetskog rata.

Čitaoca će svakako zainteresovati piševeva razmatranja o problemu nadmoćnosti u okviru operatike i taktike, o značaju iznenađenja u ovim granama ratne veštine, o ulozi slobode dejstva, procene i ekonomije snaga, pravilne organizacije komandovanja. Naročito se ističe analiza manevra od njegovih prvih početaka iz doba grčko-persijskih ratova, pa sve do forme savremenog manevra.

Mnoge stranice ove knjige, koja uskoro izlazi iz štampe, privući će pažnju svakog vojnog čitaoca, a mladim oficirima ovo će delo omogućiti jasan uvid u operatiku kroz istorijski razvoj njenih načela i elemenata.

ČASOPISI

VOJNI GLASNIK

br. 10/1962.

General-major Milija Stanišić: *Inicijativa i disciplina*

Potpukovnik Manojlo Babić: *Uticao noći na napadna dejstva oklopnih jedinica*
Potpukovnik Miloš Škorić: *Inženjerijsko obezbeđenje oklopnih jedinica*

Pukovnik Ljubo Vujčić: *Realnost i poučnost taktičkih vežbi*

Major Slavko Ljubinković: *Kontrolno-zaštitna služba na kontaminiranom zemljištu*

Pukovnik Vlado Strezoski: *Obuka grupe vojnika u napadu*

Major Radojko Jakovljević: *Priprema starešina za taktičko uvežbavanje grupe i odeljenja*

Kapetan I klase Vojislav Vukićević: *Vanredno studiranje u Političkoj školi*

Potpukovnik Aleksije Pljevaljić: *Obuka na telefonskoj centrali većeg kapaciteta*

Kapetan I klase Petar Navarin: *Topografska priprema noću pomoću zrna za osvetljavanje*

Poručnik Bogdan Ninković: *Davanje pravca samohodnim topovima*

Potpukovnik Pero Grubačević: *Računska obrada podataka pri kontroli pav gađanja*

Kapetan I klase Rodoljub Todorović: *Povodom članka »Navođenje nišanskih radara pomoću planšete u bateriji SPAA«*

Kapetan I klase Miodrag Bulatović: *Dejstva prve partizanske baterije*

Potpukovnik Petar Opačić: *Napad iz zasede*

U časopisu su dati prikazi raznih članaka, taktičko-tehničke i druge novosti iz inostranih armija.

MORNARIČKI GLASNIK

Br. 5—6/1962.

Maršal Tito: *Predgovor »Zborniku pomorstva«*

Admiral Mate Jerković: *20 godina Ratne mornarice i pomorstva Jugoslavije*

Viceadmiral Bogdan Pecotić: *Otok Vis i dejstva na moru i srednjodalmatinskim otocima u 1944. godini*

Kapetan bojnog broda Dušan Miljanić: *Skolovanje kadrova RM*

Kapetan fregate Jovan Vasiljević: *Tri noćne borbe partizanskih i nemačkih ratnih brodova*

Pukovnik Dušan Plenča: *Problem mornarice na pregovorima u Kazerti i na otoku Visu*

Kapetan fregate Ratko Franković: *Formiranje I mornaričkog partizanskog odreda i njegove prve akcije*

Kapetan I klase Vinko Branica: *Operacija »Biokovo — Mosor«*

Pukovnik Branko Kraus: *Dejstva avijacije u toku narodnooslobodilačke borbe*

Dr Dušan Živković: *Peti pomorski obalski sektor i borbe za oslobodenje južnog Jadrana*

Rez. kapetan fregate Orfeo Tićac: *Formiranje Komande mornarice za Hrvatsko primorje i Istru*

Kapetan fregate Anđelko Kalpić: *Značajni dokumenti o partizanskoj borbi na moru*

Kapetan bojnog broda Mate Antulov: *Akcije minera u toku 1941. i 1942. godine na području severne Dalmacije*

Kapetan fregate Mladen Grakalić: *Hydrografski institut JRM i njegova uloga u pomorstvu*

V. Branica: *Razoružanje talijanskog garnizona u Bolu*

Kapetani korvete Dušan Vesić i Gavri-
lo Antić: *Sa vrhovnim komandantom na putu mira*

O. Tićac: *Borbe s pomorskim diverzantima na Jadranu*

Kapetan bojnog broda Viktor Kobol: *Lučke kapetanije u Četvrtom pomorskom obalskom sektoru*

VOJNOISTORIJSKI GLASNIK

Br. 4/1962.

Pukovnik Danilo Jauković: *Dejstva 10. korpusa NOVJ od septembra do decembra 1944. godine*

Bogdan Perović: *Udarni bataljon »Bajo Sekulić« Zetskog NOP odreda*

Stevan Ignjić: *Užički kraj u vreme bosansko-hercegovačkog ustanka i srpsko-turskog rata (1875—1876)*

Zoran Lakić: *Radovan Lekić, Andrijevički srez 1941—1944.*

Pored toga, *Vojnoistorijski glasnik* u ovom broju donosi Bibliografiju jugoslovenske istoriografije 1956—1959, članci, kao i Bibliografiju strane istoriografije o drugom svetskom ratu.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK

Br. 10/1962.

Pukovnik Radenko Martić: *Zadaci starašina osnovnih jedinica u održavanju tehničkih sredstava na upotrebi i u RR*

Potpukovnik Mate Ostojić: *Gubici i oštećenja od atomske eksplozije*

Inž. Stanojka Gojčić: *Inženjerskogeološke karte i njihova primena*

Inž. Milan Milojević: *Ispitivanje asfaltnih mešavina u toku građenja*

Major Jakov Mance: *Gađanje plovnih objekata SPAA baterijom 90 mm M1 sa KRF90 i radarom 3MK7*

Inž. Nikola Marcičić: *Prenos merenih veličina od davača do instrumenata na vozačkoj tabli*

Potpukovnik Milan Zarać i poručnik Radoslav Arsevski: *Modifikacija vanformacijskih malih induktorskih telefonskih centrala za potrebe dejstvujućih veza*

Kapetan inž. Milan Pavlović: *Proračun opasnosti od visokih napona na provodnicima TT vodova SVTT linija (Upliv magnetskog polja)*

Inž. Boško Stanisavljević: *Otpornost monoblok cevi*

Pored toga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa, kao i Bibliografiju.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED

Br. 5/1962.

D. A.: *Svečanost u Intendantskoj vojnoj akademiji*

A. D.: *I klasa Škole za usavršavanje oficira finansijske službe završila školovanje*

Pukovnik Đorđe Trajanovski: *Ekonomsko opravdanje kombinovane obuke vozača motornih vozila sa organizacijama AMSJ*

Potpukovnik Arsenije Janković: *Zapažanja o radu pozadine na zajedničkim vežbama*

Kapetan I klase Ljubomir Milovanović: *Struktura predračuna prihoda i rashoda DSNO*

Major Slavko Kvakić: *Mehanizacija knjigovodstva u Armiji*

Pukovnik Ivan Crkvenjakov i inž. Milana Milović: *Osobine sveže ribe i njena upotreba u ishrani Armije*

O. Č.: *Gubitak vitamina prilikom pripremanja hrane*

Potpukovnik Oto Vajman: *Zapažanja o radu trupnih i garnizonih perionica*

Potpukovnik Mihailo Mitrović: *Statistički godišnjak FNRJ kao izvor podataka za procenu teritorije u intendantskom smislu*

Pored toga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi i sledeće rubrike: »Prikazi iz inostranih vojnih časopisa«, »Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti«, kao i »Bibliografiju«.